

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sara Lundgren

Privatkopieringsersättning, ett förlegat rättssystem i den svenska rätten?

- En uppsats om den svenska regleringen av rätt till rimlig kompensation och om den implementerats på ett rimligt och lämpligt sätt i den svenska rätten.

Examensarbete
30 högskolepoäng

Handledare
Hans-Henrik Lidgard

Immaterialrätt

Vårterminen 2012

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsningar	7
1.4 Metod och material	7
1.5 Disposition	8
2 UPPHOVSRÄTT, RÄTT ATT KOPIERA FÖR PRIVAT BRUK OCH PRIVATKOPIERINGERSÄTTNING	10
2.1 Upphovsrätt och de närstående rättigheterna	10
2.1.1 Den svenska upphovsrättens framväxt	10
2.1.2 Upphovsrätt i huvuddrag	11
2.1.3 Närstående rättigheter	12
2.2 Rätt att kopiera för privat bruk	12
2.3 Privatkopieringsersättning	13
2.3.1 Allmänt om privatkopieringsersättning	13
2.3.2 Privatkopieringsersättning och dess historik	13
3 GÄLLANDE REGLER AVSEENDE PRIVATKOPIERINGERSÄTTNING	15
3.1 Verk och anordningar som omfattas av rätt till ersättning	15
3.1.1 Skyddade verk	15
3.1.2 Anordningar	16
3.2 Vem/vilka är ersättningsskyldiga	17
3.3 Ersättningsnivåer	17
3.3.1 Ersättningsnivåer i gällande lagstiftning	18
3.3.2 Nedsättning av ersättningsnivåer	18
3.3.3 Förhandlade ersättningsnivåer	19

3.4	Handläggning av privatkopieringsersättning	20
3.5	Fördelning av privatkopieringsersättning	21
3.6	Undantag från ersättningsskyldighet	22
3.7	Uppbörd av ersättning	23
3.8	Ansvarsregler och sanktioner	24
4	EU: RÄTT AVSEENDE PRIVATKOPIERING OCH BEGREPPET RIMLIG KOMPENSATION	25
4.1	Infosoc-direktivet	25
4.2	Europeisk praxis rörande begreppet rimlig kompensation	26
4.3	Ett enhetligt ersättningssystem	28
5	BEHOVET AV ETT KOMPENSATIONSSYSTEM OCH ALTERNATIVA REGLERINGAR	30
5.1	Behovet av ett kompensationssystem	30
5.1.1	Lagringsmedier används till annat än kopiering för privat bruk	30
5.1.2	Mångfaldigande kompenseras redan på annat sätt	31
5.1.2.1	DRM-system och licensieringar	31
5.1.2.2	Kollision mellan DRM-system, licensiering och privatkopieringsersättning	31
5.1.3	Olaglig kopiering	33
5.2	Alternativa regleringar	33
5.2.1	Inte tillåta privatkopiering	33
5.2.1.1	Brittisk lagstiftning	33
5.2.1.2	Diskussion i Sverige	35
5.2.2	Statsfinansierat avgiftssystem	35
5.2.2.1	Norsk lagstiftning	36
5.2.2.2	Diskussion i Sverige	37
5.2.3	Ersättning även på utrustning	37
5.2.3.1	Tysk lagstiftning	37
5.2.3.2	Diskussion i Sverige	38
6	ANALYS AV DAGENS REGLERING OM KASSETTERSÄTTNING	40
6.1	Finns det ett nutida behov av ett ersättningssystem	40
6.1.1	EU-rätt och avskaffande av ett ersättningssystem	40
6.1.2	Lagring av annat material än skyddade verk, dubbelkompensation och piratkopiering	41
6.2	Dagens ersättningssystem	42
6.2.1	Verk och anordningar som omfattas av rätt till ersättning	43
6.2.1.1	Skyddade verk	43
6.2.1.1.1	Nationellt	43
6.2.1.1.2	Internationellt	44

6.2.1.2	Anordningar	45
6.2.1.2.1	EU-rätt och en utökad anordningskatalog	45
6.2.1.2.2	Svensk rätt och en utökad anordningskatalog	46
6.2.1.2.3	Analoga anordningar	47
6.2.1.2.4	Lagringsenheter	47
6.2.1.2.5	Utrustning	48
6.2.2	Vem/vilka är skyldiga att betala ersättning	49
6.2.3	Ersättningsnivåer	49
6.2.3.1	Ersättningsnivåer i gällande lagstiftning	50
6.2.3.1.1	Behov av fastsatta ersättningsnivåer	50
6.2.3.1.2	Lagstadgade ersättningsnivåers struktur och utformning	51
6.2.3.2	Nedsättning av ersättningsnivåer	52
6.2.3.3	Förhandlade ersättningsnivåer	52
6.2.4	Handläggning av privatkopieringsersättning	53
6.2.5	Fördelning av privatkopieringsersättning	55
6.2.6	Undantag,uppbörd, ansvarsregler och sanktioner av privatkopieringsersättning	56
6.3	Alternativa regleringar	57
6.3.1	Inte tillåta privatkopiering	57
6.3.2	Statsfinansierat avgiftssystem	58
6.3.3	Ersättning även på inspelningsapparat	59
7	AVSLUTANDE REFLEKTIONER	61
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	63
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	68

Summary

Since the implementation of the Infosoc-directive Sweden must, in relation to the private copying exception, secure that a fair compensation is given to the copyright and neighbouring right holders. However the directive does not contain specific rules regarding in which way the compensation shall be collected, brought out or divided; only general guidelines are given in the directive and in case law. The right for right holders to receive fair compensation is in Sweden elaborated as a levy charged on devices especially suitable for private copying. Similar systems are used in most of the European Union member states.

The discretion for the member states to elaborate the right to a fair compensation has resulted in differences between the countries' regulations, which creates barriers to trade and distortions competition on the internal market. Different countries apply the levies to different types of devices and the level of compensation varies considerably. The European commission has done several attempts to harmonize the systems, but without success.

In addition to the distortions created on the internal market, the right to fair compensation has other problems connected with it. The system with private copying levies has been criticized and debated both nationally and internationally. The main purpose of this essay is to scrutinize the criticism and analyse the system of private copying levies in Sweden. Is there a need for a fair compensation? Has the Swedish legislator done a correct and suitable implementation of the right to a fair compensation? Are there alternative solutions?

In summary, the need for a fair compensation has been reduced, since the right holders today use different alternatives to ensure compensation, such as licensing and programs reducing the amount of copies (DRM-system). Nevertheless the member states have to ensure fair compensation to the right holder as long as the private copying is not insignificant.

Sweden has mainly done a correct and adequate implementation of the Infosoc-directive. Notwithstanding, some of the applicable rules are already obsolete due to the fast technical development. Certain alterations of the law would also make the regulation better connected with current practice, elucidate the law and make it less complex.

In other countries, such as Great Britain, Germany and Norway, systems different from the private copying levies have been implemented to fulfil the requirement to fair compensation for the right holders. The system with the least disadvantages is the system in Norway, which involves state-funded levies. However even though this system may be a better alternative, the question is whether such a cost is possible within the Swedish national budget.

Sammanfattning

Sedan implementeringen av Infosoc-direktivet måste Sverige, genom att enskilda tillåts att kopiera för privat bruk, säkerställa att en rimlig kompensation utges till upphovsmän och närstående rättsinnehavare. Hur denna kompensation ska upptas, utges eller fördelas har lämnats till respektive medlemsstat och enbart generella regler framhålls i direktivet och dess praxis. Rätten till en rimlig kompensation är i Sverige utformad som en ersättning för vissa typer av anordningar särskilt ägnade för privatkopiering, vilket även är den lösning som har valts av det stora flertalet medlemsländer.

Till följd av medlemsstaternas utrymme att utforma rätten till en rimlig kompensation har skillnader mellan olika länders regleringar uppkommit, vilket har lett till konkurrensbegränsningar på den inre marknaden. Detta genom att medlemsstater uttager ersättning på olika produkter samt tillämpar olika nivåer som dessutom markant skiljer sig från varandra. Försök till harmonisering av lagstiftningen har gjorts av Europeiska kommissionen - emellertid har ett enhetligt system inte kunnat uppnås.

Förutom övergripande problem på den inre marknaden har systemet med privatkopieringsersättning väckt kritik både nationellt och internationellt. Denna uppsats syftar till att granska denna kritik och analysera privatkopieringsersättningen i svensk rätt: Finns det alls ett behov av ett ersättningssystem, är den svenska implementering korrekt och lämplig; finns det alternativa lösningar?

Sammantaget kan konstateras att behovet av ett ersättningssystem har minskat till följd av att upphovsmän och närstående rättsinnehavare funnit andra vägar att tillvarata sin rätt till ersättningen, genom licensieringar och kopieringsspärar (DRM-system). Så länge privatkopieringen inte är obetydlig ska emellertid en rimlig kompensation utges till upphovsmän och närstående rättsinnehavare i enlighet med Infosoc-direktivet.

Sverige har i huvudsak gjort en korrekt och lämplig implementering av Infosoc-direktivet genom utformningen av privatkopieringsersättningen. Dock har delar lagstiftningen till följd av den tekniska utvecklingen fått problem och är redan förlegad. Vissa förändringar av lagen skulle dessutom på ett bättre sätt spegla verkligheten, förtydliga lagen och göra den mindre komplex.

I andra länder såsom Storbritannien, Tyskland och Norge har annorlunda system valts för att reglera rätten till en rimlig kompensation. Det system som skulle ge upphov till minst nackdelar är ett statsfinansierat avgiftssystem såsom i Norge. Dock kan ifrågasättas om ett sådant system ryms inom den svenska statsbudgeten.

Förord

Med detta examensarbete slutar nu min tid i Lund och framtiden fortskrider mot nya mål och erfarenheter.

Jag vill i samband med detta avslut på en fantastisk studietid passa på att tacka alla vänner som varit till stort stöd och förgyllt min studietid i Lund. Även tack till min handledare Hans-Henrik Lidgard för ett visat intresse och synpunkter i mitt skrivande. Ett särskilt tack vill jag dessutom rikta till Stefan Widmark på Mannheimer Swartling som tog sig tid att diskutera mitt ämnesval och har bidragit med en mer praktisk och nyanserad synvinkel på privatkopieringsersättningen.

Slutligen vill jag tacka min familj och min pojkvän. Utan er hade utbildningen blivit betydligt svårare att genomföra.

“Only one thing is impossible for God: to find any sense in any copyright law on the planet.” (Mark Twain's Notebook, 1902-1903.)

Sara Lundgren

16 januari 2012

Förkortningar

CDPA	Copyright, Designs and Patents Act 1988
DRM	Digital Rights Management
Ds	Departementsserien
EES-området	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EU	Europeiska unionen
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
EUF-fördrag	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
GB	Gigabyte
ICT-företag	Information and Communication Technology företag
IFPI	International Federation of the Phonographic Industry
IMI	Inspelningsmedia Institutet
Infosoc-direktivet	Europaparlamentets och rådets Direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället
IPO	UK Intellectual Property Office
Ipred	Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter
It-företag	Informationsteknologiföretag
IURF	Internationella upphovsrättsförordningen (1994:193)
KOM	Kommissionsdokument
MB	Megabyte
LSKb	Lag (1982:691) om skatt på vissa kassetband
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avdelning 1
NJA II	Nytt Juridiskt Arkiv, avdelning II
SAMI	Svenska Artisters & Musikers Intresseorganisation
STIM	Svenska tonsättares internationella musikbyrå
UBOS	The Union of Broadcasting Organizations for Cable Distribution in Sweden
UMA	Universal Media Alliansen
UrHg	Urheberrechtsgesetz

URF

Upphovsrättsförordningen
(1993:1212)

URL

Lag (1960:729) om upphovsrätt till
litterära och konstnärliga verk

VG Wort

Verwertungsgesellschaft Wort

ÅVL

Lov om opphavsrett til åndsverk
m.v.

1 Inledning

1.1 Introduktion

I Sverige ger upphovsrättslagstiftningen rättsinnehavaren och/eller upphovsmannen ensamrätt till verket och en mängd andra rättigheter i enlighet med lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). Syftet med upphovsrätten är att stimulera skapande och möjliggöra för upphovsmän och närstående rättsinnehavare att leva av den skapande verksamheten. Detta leder i sin tur till att påverka kultur och nöjesutbudet positivt.¹

Trots att det idag finns ett utvecklat upphovsrättsligt skydd, uppkommer det ständigt nya svårigheter med lagstiftningen. Ett problem som uppkommit mot bakgrund av den tekniska utvecklingen är att det idag är lättare och vanligare att upphovsrättsligt skyddade verk lagligt mångfaldigas. Vad som började med kopiering på kassetband av skyddade verk, går nu både snabbt och effektivt att mångfaldiga genom kopiering på tomma CD-skivor, externa hårddiskar och mobiltelefoner. Även om privatkopiering av ett verk är en tillåten åtgärd, genom en lagreglerad inskränkning i skaparens upphovsrätt, kvarstår grundidén att upphovsmän ska kompenseras för att på så sätt motiveras att fortsätta skapa. Inskränkningen, genom undantaget för privatkopiering, leder till ett stort inkomstbortfall för upphovsmän som kan leda till att kultur och nöjesutbud påverkas negativt eftersom all form av skapande har en produktionskostnad.²

För att kompensera rättsinnehavare till skyddade verk tas idag ut i enlighet med 26 k-m §§ URL en avgift på olika typer av lagringsenheter *särskilt ägnade* för privatkopiering, bland annat på CD-skivor, USB-minnen och externa hårddiskar. Regleringen bygger på Infosoc-direktivet och syftar till att balansera mellan att ge kompensation till upphovsmän och att uttaga en rimlig och rättvis kostnad från privatpersoner som faktiskt privatkopierar.³

Det har under årens lopp förkommit många diskussioner och debatter om privatkopieringsersättningen, såväl i Sverige som internationellt. Systemet har ifrågasatts i relation till om det finns ett behov av ett kompensationsystem och om systemet fungera eller kräver förändringar. Diskussionen om privatkopieringsersättning är nu mer aktuell än någonsin, genom att ersättningskrav infördes den 1 september 2011 på USB-minnen och externa hårddiskar.

---

¹ Olsson, 2009 I, s. 30 f.

² Copyswedes hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/>, besökt 2011-07-12.

³ Prop. 1997/98:156 s. 14, 19 f.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka om det finns ett behov av ett kompensationsystem till följd av att enskilda tillåts privatkopiera. Därtill ska undersökas om den svenska upphovsrättslagen på ett korrekt sätt implementerar EU-rättsliga föreskrifter om rätten till rimlig kompensation och om den på ett rimligt sätt balanserar alla aktörers intressen och kompenserar upphovsmän för deras insatser. Dessutom syftar uppsatsen till att undersöka om det finns bättre alternativ till dagens svenska reglering.

1.3 Avgränsningar

Privatkopieringsersättning är ett relativt smalt ämnesval och uppsatsen kommer att behandla de flesta aspekter av rättsreglerna inom uppsatsens syfte och frågeställning. Vissa distinktioner och avgränsningar krävs emellertid för att ge uppsatsen en rimlig omfattning.

Uppsatsen berör bara den materiella upphovsrätten i en kort introducerande del. Enbart ljud- och bildkopiering behandlas och inte andra typer av ersättningar, såsom exempelvis kollektiva avtal om hur kopiering kan göras för undervisningsändamål. Inte heller behandlas de organisationer som tillvaratar upphovsmännens intressen med ett viktigt undantag - Copyswede som administrerar privatkopieringsersättningen.⁴

En detaljerad beskrivning av fördelningen beträffande till vilka verk och vilka upphovsmän ersättning utgår skulle vara alltför utrymmeskrävande för detta arbete. Fördelningen är inte heller kontroversiell och kan med enkelhet följas upp på respektive organisations hemsida.

Uppsatsen tar vidare enbart sikte på legala kopior, vilket innebär att det närliggande fenomenet piratkopiering inte omfattas av begreppet. Dock kommer piratkopiering att diskuteras i samband med avsnittet om behovet av ett ersättningssystem.

1.4 Metod och material

Uppsatsen utgår från en *rättsdogmatisk metod*, vilken innebär att jag försöker fastställa gällande rätt (*de lege lata*) men också vilka rättsregler som bör tillskapas (*de lege ferenda*). Jag använder mig av rättskällorna lag, förarbeten, praxis och doktrin i fallande ordningen efter deras juridiska dignitet.⁵

---

⁴ Andra organisationer som handlägger ersättningen är, STIM; STIM:s hemsida, besökt 2011-09-29, SAMI; SAMI:s hemsida, besökt 2011-09-29, IFPI, IFPI:s hemsida, besökt 2011-09-29 och FRF, FRF:s hemsida, besökt 2011-09-29.

⁵ Lehrberg, 2010, s. 167.

Då jag i enlighet med syftet vill ge uppsatsen ett vidare perspektiv och en mer praktiskt utformning, kommer jag även att använda mig av ett *rättspolitiskt ekonomiskt perspektiv*. Det rättspolitiska perspektivet syftar till att analysera varför lagen ser ut på ett visst sätt, vilka politiska och samhällsintressen som har skyddats och ligger bakom lagstiftningen. Syftet med privatkopieringsersättning är vidare att kompensera upphovsmän och rättssinnehavare för att privatpersoner tillåts att privatkopiera. Därför måste ett rättsekonomiskt perspektiv beaktas för att förstå de ekonomiska överväganden som ligger bakom lagstiftningen och vilka konsekvenser regleringen i praktiken får på det ekonomiska området.

Ett delsyfte är att undersöka alternativa metoder att skapa ersättning till upphovsmännen. I den delen kommer ett *komparativt perspektiv* att användas. Länderna Norge, Storbritannien och Tyskland har valts mot bakgrund av att de alla är bundna att följa Infosoc-direktivet. Storbritannien och Tyskland är stora och inflytelserika länder, vilka representerar två olika rättssystem. Norge har dessutom valts på den grund att det är ett nordiskt grannland som ägnat frågan om ersättning speciell omsorg.

I uppsatsen kommer lagtext, förarbeten, praxis och doktrin användas för att klarlägga gällande svenskrätt. Doktrin kommer att bestå av både litteratur och artiklar för att ge en mer mångsidig och bredare bild av rättsläget. Propositionerna till gällande och äldre lagar kommer att ges tyngd i uppsatsen för att beskriva varför den nuvarande lagstiftningen har givits sin utformning och även för att diskutera förändringar och alternativa metoder. I den komparativa delen kommer motsvarande utländska rättskällor att användas.

Privatkopieringsersättning är ett relativt nytt rättssystem, som till följd av den tekniska utvecklingen ständigt är under förändring. Detta medför att internet är en viktig källa, med hänsyn till att informationen måste vara *a jour* med verkligheten. Bland dessa elektroniska källor finns ett antal organisationers hemsidor, framförallt Copyswedes, vilka är direkt involverade i privatkopieringsersättning. En viss reservation ska göras mot materialet från Copyswedes hemsida mot bakgrund av att organisationen företräder upphovsmän och närstående rättssinnehavare och är därmed inte helt opartisk.

I syfte att harmonisera lagstiftningen i Europa beträffande privatkopiering och rätten för upphovsmän att erhålla en rimlig kompensation, har Europeiska kommissionen på sin hemsida offentliggjort olika former av konsultationer. Dessa har särskild betydelse för att belysa olika åsikter om hur ersättningssystem fungerar i praktiken och i utformningen av ett ersättningssystem.

1.5 Disposition

Uppsatsen består av sju kapitel. I *det andra kapitlet* kommer upphovsrätten, rätten för enskilda att privatkopiera och privatkopieringsersättningen

generellt att beskrivas. Detta för att ge läsaren en inledande förståelse för upphovsrätten, dess utformning och syfte. Här berörs särskilt rätten för enskilda att privatkopiera och varför det uttagas en ersättning på anordningar.

Det tredje kapitlet beskriver mer i detalj privatkopieringsersättningen och dess beståndsdelar. Kapitlet har uppdelats i olika underavsnitt för att ge läsaren en lättöverskådlig bild av hur privatkopieringsersättning fungerar i den svenska rätten.

Infosoc-direktivet, som utgör EU-rätten på området, och anslutande praxis rörande enskildas rätt att privatkopiera och upphovsmän och närstående rättsinnehavare rätt att erhålla en rimlig kompensation presenteras i uppsatsens *fjärde kapitlet*. Förutom att fastställa gällande rätt och hur den har tolkats av EU-domstolen, innehåller kapitlet en redogörelse för framtidsutvecklingen och försöken från Europeiska kommissionen att få till stånd ett enhetligt rättssystem beträffande rätten att privatkopiera.

I det femte kapitlet behandlas uppkommen kritik och debatt kring frågan om det finns ett behov av att kompensera rättsinnehavare för att enskilda tillåts att privatkopiera skyddade verk. Därefter följer en genomgång av alternativa utformningar av systemet genomförda i Storbritannien, Norge och Tyskland. I denna avdelning kommer även den svenska diskussionen rörande alternativa regleringar att lyftas fram.

Uppsatsens *sjätte kapitel* innehåller min analys. Kapitlet är indelat i tre huvuddelar, utformade i enlighet med uppsatsens syfte, angående ett behov av ett kompensationssystem, förändringar av lagstiftningen och en diskussion om alternativa utformningar till privatkopieringsersättningen. I respektive avdelning kommer jag att lyfta fram min bedömning av problematiken med kompensationssystemet och diskutera för- och nackdelar.

Slutligen kommer mina sammanfattande reflektioner att presenteras *i det sjunde kapitlet*.

2 Upphovsrätt, rätt att kopiera för privat bruk och privatkopieringsersättning

Upphovsrätten och dess skydd för konstnärliga och litterära verk har blivit ett av den moderna tidens mest breda och omfattande rättsområden.⁶ Den har med teknikens utveckling fått en betydande roll såväl i kulturellt- och ekonomiskt hänseende, som i den internationella handeln. Nya teknologier utvecklas genom tillgång av stora investeringar, vilka är beroende av ett effektivt rättsskydd. Beräkningar har gjorts i olika länder som visar att så kallade copyrightindustrier uppgår till mellan 3 och 5 % av bruttonationalprodukten i världens länder. I USA uppgick samma industrier 2002 till en summa av 6 % av den amerikanska ekonomin och genererade en summa av 89 000 miljoner US dollar.⁷

2.1 Upphovsrätt och de närstående rättigheterna

Något som kan liknas vid upphovsrätten uppkom redan under 1400-talet i samband med boktryckarkonsten och dess möjlighet att mångfaldiga litterära verk. Tanken att skydda uphovsmän bakom böcker, musik och konst fortsatte att utvecklas och omvandlades efter en tid till en personlig rätt för uphovsmannen att inneha äganderätten till sitt skapande. Idag är upphovsrätten ett vitt spritt rättsområde.⁸

Immaterialrätt och upphovsrätt tar sikte på, till skillnad från lös och fast egendom, att skydda abstrakta objekt. Enligt svensk rätt vilar upphovsrätten på två huvudskäl: ensamrätten ska verka för att stimulera det andliga skapandet och främja vårt samhälle genom social, kulturell och ekonomisk utveckling. Detta till skillnad från ett renodlat kommersiellt privilegium som i England eller en individuell mänsklig rättighet i egentlig mening som i Frankrike.⁹

2.1.1 Den svenska upphovsrättens framväxt

Sverige fick sin första primitiva upphovsrättslagstiftning år 1810 med den första tryckfrihetsförordningen. I förordningen reglerades att varje skrift skulle anses vara författarens och om någon tryckte verket utan tillåtelse kunde det återskapande verket konfiskeras eller leda till böter. Upphovsrätten fortsatte under 1800-talet att växa som rättsområde och fler

---

⁶ Levin, 2011, s. 67.

⁷ Olsson, 2009 II, s. 28.

⁸ Olsson, 2009 I, s. 30.

⁹ Ibid, s. 19, 30, 36 f.

rättsregler infördes. År 1904 inleddes det svenska internationella samarbetet genom att Sverige tillträdde Bernkonventionen för konstnärliga och litterära verk.¹⁰

Upphovsrätten har genomgått stora förändringar. Reglerna präglas idag i stort av internationell upphovsrättsutveckling, samtidigt har upphovsrätten allteftersom utvecklats och ändrats efter ett nära samarbete mellan de nordiska länderna.¹¹

2.1.2 Upphovsrätt i huvuddrag

Upphovsrätten regleras i nationell lagstiftning främst i URL, men även i förordningarna upphovsrättsförordningen (1993:1212)(URF) och internationella upphovsrättsförordningen (1994:193)(IURF). Den europeiska gemenskapen har under senare årtionden varit på frammarsch inom immaterialrätten och den svenska rätten präglas idag av gemenskapsrätten genom en rad direktiv.¹²

För att uppnå upphovsrättsligt skydd krävs att skapelsen är ett *verk* enligt 1 § URL, vilket anges i bestämmelsen är framställningar i tal eller skrift, datorprogram, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk, fotografiskt verk eller annan form av bildkonst, alster av byggnadskonst, brukskonst eller verk som har kommit till uttryck på annat sätt. Uppräkningen i bestämmelsen syftar inte till att vara fullständig. Vidare krävs att skapelsen är unik, originell, självständig och är ett uttryck av upphovsmannens eget nydanande skapande (brukar kallas att skapelsen uppnår verkshöjd).¹³

Upphovsrätten ger upphovsmannen till litterära och konstnärliga verk två typer av rättigheter; de ekonomiska och de ideella rättigheterna. De ekonomiska rättigheterna innefattar en exklusiv rätt för upphovsmannen att förfoga över verket, framställa exemplar och göra verket tillgängligt för allmänheten enligt 1- 2 §§ URL. De ideella rättigheter innebär att upphovsmannen har rätt att anges i den omfattning och på det sätt god sed kräver, rätt att motsätta sig en användning av verket i en form eller ett sammanhang om det framstår som kränkande enligt 3 § URL.

Upphovsrätten uppstår per automatik, utan att rättsinnehavaren behöver registrera eller göra någon annan typ av formaliteter.¹⁴ Skyddet gäller enligt 43 § URL sjuttio år efter upphovsmannens bortgång. Det är möjligt att överlåta upphovsrätt enligt 27 § URL, med begränsning av de ideella rättigheterna. Dessa kan däremot eftergivnas av rättsinnehavaren enligt 3 § URL.

---

¹⁰ Olsson, 2009 II, s. 26 f.

¹¹ Bernitz m.fl. 2009, s. 35 f, Olsson, 2009 I, s. 30 f.

¹² Ibid, s. 39 ff, ibid s. 20.

¹³ Se Karnov internet, Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (1960:729) 1 kap. 1 § not 2, den 18 november 2011, Levin, 2011, s. 80 ff, Olsson, 2009 I, s. 45 ff.

¹⁴ Olsson, 2009 II, s. 21, Levin, 2011, s. 72 f.

Det finns en mängd inskränkningar i upphovsrättens ekonomiska rättigheter i 2 kap. URL. För att nämna några exempel ges rätten att kopiera tillfälliga exemplar, framställning av exemplar för undervisningsändamål och rätten att kopiera för privat bruk.

2.1.3 Närstående rättigheter

Till upphovsrätten brukar även inräknas skyddet för vissa så kallade närstående rättigheter. Dessa innebär att skapelsen ges ett visst skydd, trots att de inte kan anses vara verk i upphovsrättslagens mening. De närstående rättigheterna regleras i 5 kap. URL och innefattar skydd för framställare av kataloger och tabeller, framställare av databaser, musiker, sångare och andra artister, vilka framför upphovsrättsligt skyddade verk eller folklore (exempelvis samisk kultur), framställare av ljud eller bildupptagning, radio- och TV-företag och framställare av fotografisk bild.¹⁵ De närstående rättigheterna har i huvudsak samma skydd som de upphovsrättsligt skyddade verken.¹⁶

2.2 Rätt att kopiera för privat bruk

Inskränkningen i upphovsmannens ensamrätt att mångfaldiga verk i 12 § URL ger en rätt för var och en att framställa ett eller några få kopior av ett offentliggjort verk för privat bruk. Bestämmelsen om privatkopiering vilar på en central och allmän princip, vilken innebär att åtskillnad görs mellan den privata sfären och upphovsrättens bindning.¹⁷

Rätten att privatkopiera gäller endast begränsade delar av verket eller ett begränsat omfång. Inskränkningen om privatkopiering är en så kallad ”ren inskränkning”, vilken innebär att det inte krävs någon form av förhandsavtal eller överenskommelse. Det utgår inte heller någon ersättning från utnyttjaren.¹⁸ Bestämmelsen omfattar alla typer av verk,¹⁹ med undantag enligt 12 § andra stycket för byggnadsverk, datorprogram, exemplar av sammanställningar i digital form. Det krävs dessutom enligt bestämmelsen att verket inte har gjorts tillgängligt eller framställts i strid mot de ekonomiska rättigheterna.²⁰ Detta innebär ett krav på att verket som kopieras ska lovligen ha gjorts tillgängligt för allmänheten enligt 8 § första stycket URL.

Att verket får framställas för privat bruk innebär att det endast är fysiska personer som får utnyttja undantaget om privatkopiering och framställa kopior till närmaste familje- och umgängeskretsen.²¹ Det är därmed inte tillåtet att göra kopior åt kollegor på arbetsplatsen på den grund att varken

¹⁵ Bernitz m.fl., 2009, s. 28, Olsson, 2009 I, s. 19.

¹⁶ Olsson, 2009 I, s. 22.

¹⁷ Levin, 2011, s. 198 f.

¹⁸ Bernitz m.fl., 2009, s. 89.

¹⁹ Olsson, 2009 II, s. 126.

²⁰ 12 § fjärde stycket URL.

²¹ Prop. 2004/05:110 s. 107 f, se NJA II 1961 s. 114 f.

ett direkt eller indirekt kommersiellt syfte tillåts.²² Verk får endast framställas i ett eller några få exemplar, men det finns ingen bestämd gräns för antal. Hur många exemplar som tillåts varierar beroende på verket ifråga.²³

I normalfallet är det tillåtet att anlita utomstående personer för att utföra kopieringen, men undantag från denna princip föreskrivs i 12 § tredje stycket URL för mångfaldigande av musikaliska verk, filmverk, bruksföremål, skulpturer, eller för att efterbilda andra konstverk.

2.3 Privatkopieringsersättning

2.3.1 Allmänt om privatkopieringsersättning

Privatkopieringsersättning är ett civil- och upphovsrättsligt utformat system. Ersättningen infördes för att kompensera rättsinnehavare för inkomstbortfall till följd av inskränkningen i ensamrätten att mångfaldiga verk. Ersättningen tas i Sverige ut genom en avgift på tillverkning och import av anordningar, vilka är särskilt ägnade att användas vid framställning av exemplar för privat bruk.²⁴

Dagens lagstiftning bygger på Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (Infosoc-direktivet).

2.3.2 Privatkopieringsersättning och dess historik

Problematiken med att rättsinnehavare inte kompenseras för privatkopiering är ingen ny företeelse varken i Sverige eller i övriga världen. Införandet av ett privatkopieringssystem gjordes först i Tyskland år 1965, till följd av den tekniska utvecklingen på området och den ökande möjligheten att kunna mångfaldiga skyddade verk.²⁵ Även i Sverige förekom tidigt diskussioner angående införande av en form av ersättning eller skatt för att kompensera rättsinnehavare för inkomstbortfall, bland annat i ett betänkande från mitten på 1950-talet.²⁶ Trots detta infördes den första lagstiftningen på 1980-talet i lag (1982:691) om skatt på vissa kassetband (LSKb). Till följd av att regleringen till en början infördes för att kompensera en ökad

---

²² Prop. 2004/05:110 s. 107 f, 383, NJA 1984 s. 304.

²³ Prop. 2004/05:110 s. 110 f, NJA II 1961 s. 116. Levin, 2011, s. 199, Olsson, 2009 II, s. 126 f,

²⁴ Prop. 1992/93:214 s. 46 f, Prop. 1997/98:156 s. 9, Levin, 2011, s. 200, Olsson, 2009 II, s. 207 ff.

²⁵ Akester m.fl., 2006, s. 159, Hart, 2002, s. 60, Koskinen-Olsson, 2001, s. 637 f.

²⁶ SOU 1956:25 s. 186 ff, SOU 1983:65 s. 111 ff.

privatkopiering genom kassetband, kallades avgiften och kallas fortfarande idag ofta för kassettersättning.²⁷

LSKb innebar en beskattning av inspelade och oinspelade videokassetband och oinspelade ljudkassetband vid inrikes uthyrning eller vid import.²⁸ Lagen fick emellertid tidigt problem, vilket ledde till att lagen avskaffades redan 1993. Detta på grund av att Sverige hade en lagstiftning med en högre skattesats än många andra länder och reglerna ansågs vara relativt enkla att kringgå, vilket fick till följd att parallellimporten ökade och ledde till konkurrensnackdelar för svenska näringsidkare.²⁹

Problemet med en ökad förmåga att privatkopiera fortsatte att behandlas efter borttagandet av den så kallade kassettersättningen.³⁰ Privatkopieringsersättning, i dess nuvarande utformning, infördes i Sverige den 1 januari 1999 i 26 k § URL. Reglerna kompletterades och ändrades vid implementeringen av Infosoc-direktivet 2005 och två ytterligare paragrafer tillkom i 26 l-m §§ URL.³¹

---

²⁷ Prop. 1997/98:156 s. 9, Prop. 1992/93:214 s. 46 f, Levin, 2011, s. 200, Olsson, 2009 II, s. 207 ff,

²⁸ 1 § LSKb.

²⁹ Lag (1990:597) om upphävande av lagen (1982:691) om skatt på vissa kassetband, Prop. 1989/90:111 s. 178 f.

³⁰ Se exempelvis Prop. 1992/93:214 s. 46 ff.

³¹ Lag (1998:1552) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, lag (2005:359) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

3 Gällande regler avseende privatkopieringsersättning

Reglerna om privatkopieringsersättning finns i 26 k-m §§ URL. Huvudtanken med privatkopieringsersättning är att kompensera upphovsmän och rättsinnehavare för att individer ges rätt att privatkopiera skyddade verk.³²

3.1 Verk och anordningar som omfattas av rätt till ersättning

I 26 k § URL framgår att ersättning ska utgå för ”*anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk*”. I förarbeten till lagen bestämdes att dessa verk skulle omfattas, eftersom de är särskilt utsatta för kopiering.³³

3.1.1 Skyddade verk

Lagstiftningen i 26 k § URL tar sikte på alla typer av upphovsrättsliga skyddade verk, förutsatt att ett antal förutsättningar är för handen. Det krävs att verket är *upphovsrättsligt skyddat* enligt 1 § URL och att verket *har sänts ut i TV eller i radio*, alternativt *har getts ut på anordning genom vilka de kan återges*. Ersättningsrätten för verk som sänts ut i TV eller radio gäller enbart först efter sändningen och kan inte uppkomma tidigare.³⁴ Spridning via internet omfattas inte av bestämmelsen, utan det krävs att verket är inspelat så att det är möjligt att se eller lyssna på verket, eller att verket har sänts ut via radio eller television.³⁵ Verket måste dessutom ha *utgivits eller på annat sätt spridits till allmänheten på lovligt vis*, det vill säga med upphovsmannens samtycke enligt 8 andra stycket § URL.³⁶

Förutom rent upphovsrättsliga verk omfattas även en del av de närstående rättigheterna av privatkopieringsersättning. Det framhölls i förarbetena till lagen att det är av stor vikt att alla rättsinnehavare behandlas lika av lagen och att inga skyddade grupper särbehandlas. Därför beslutades att rätten till kompensation även gäller enligt 45 § URL för konstnärer, 46 § URL framställare av upptagning av ljud eller rörliga bilder och 49 a § framställare av fotografiska bilder. Däremot undantas rätten till privatkopieringsersättning för ljudradio- och televisionsföretag, och producenter för databaser.³⁷ Den första av de båda kan däremot förvärva

³² Prop. 1992/93:214 s. 46 f, Prop. 1997/98:156 s. 9, Levin, 2011, s. 200 f, Olsson, 2009 II, s. 207.

³³ Prop. 1997/98:156 s. 23.

³⁴ Prop. 1997/98:156 s. 23, Olsson, 2009 II, s. 209.

³⁵ Prop. 2004/05:110 s. 129 f.

³⁶ Prop. 1997/98:156 s. 23.

³⁷ Prop. 1997/98:156 s. 24, Prop. 2004/05:110 s. 126, Olsson, 2009 II, s. 209.

rätten till ersättning genom avtal med producenten till ett program eller med medverkande och upphovsmän bakom programmet.³⁸

I 60 § tredje stycket URL anges att reglerna i 26 k-p §§ URL tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i landet. Detta gäller även de närstående rättigheterna enligt 61 § femte stycket URL. I 1 § andra stycket IURF följer att vid tillämpning av upphovsrättslagen ska medborgare och juridiska personer inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) behandlas som om de vore svenska medborgare eller juridiska personer.

Till länder utanför EES-området regleras ersättningen i 27 § URF. Enligt bestämmelsen ska reglerna om privatkopieringsersättning tillämpas på verk av den som är svensk medborgare eller som har sin vanliga vistelseort inom landet. Ersättningen ska också ges till ett filmverk vars producent har sitt säte eller vanliga vistelseort i ett annat land, förutsatt att det andra landet har ett ersättningssystem på anordningar (ljud eller rörliga bilder kan upptas) och ger samma rätt till ersättning för svenska medborgare. Med andra ord innebär detta att privatkopieringsersättning ska utgå endast på grundval av reciprocitet. Dock ska reglerna inte tillämpas om skyddstiden för verket har löpt ut i respektive hemland. Samma krav gäller för närstående rättigheter enligt 28 § URF.³⁹

3.1.2 Anordningar

Produkter som ger upphov till privatkopieringsersättning är enligt 26 k § URL ”anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp” men de måste dessutom vara ”särskilt ägnade för framställning av exemplar av verk för privat bruk”. Detta innebär att anordningar som datadisketter, diktafonband, videofilmer för hemvideokameror, datorer och redan inspelade CD- och DVD-skivor inte omfattas av bestämmelsen. I övrigt träffar bestämmelsen såväl analoga som digitala medier.⁴⁰ Ersättningen är inte knuten till apparater som används som hjälpmedel för att privatkopiera, utan är endast knuten till lagringsenheter.⁴¹

Bestämmelsen i lagen är teknikneutral och flexibel, vilket medför att den kan träffa nya tekniska produkter som inte avsågs eller diskuterades vid lagstiftningens ingående.⁴² Vid uppkomsten av en ny anordning förs en diskussion om produkten kan anses vara särskilt ägnad för privatkopiering och vilken ersättningsnivå som är lämplig. Dessa förhandlingar hålls mellan branschorganisationen för den ifrågavarande produkten, vilka företräder tillverkare och importörer, och behörig organisation enligt 26 m § URL. I praktiken är det Copyswede som företräder rättsinnehavarna. Vid

---

³⁸ Prop. 1997/98:156 s. 24.

³⁹ Prop. 1997/98:156 s. 38, Prop. 2004/05:110 s. 146, Olsson, 2009 II, s. 217, 588.

⁴⁰ Prop. 2004/05:110 s. 129 f, Karnov internet, Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 2a kap. 26 k §, not. 89, den 28 september 2011.

⁴¹ Prop. 2004/05:110 s. 130, Olsson, 2009 II, s. 209.

⁴² Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/>, besökt 2011-09-28.

tvistigheter om belopp eller om en produkt ska träffas av privatkopieringsersättning, kan parterna hänskjuta frågan till domstol.⁴³ En sådan tvist är för närvarande under prövning gällande externa hårddiskar och USB-minnen.⁴⁴

I listan nedan följer vilka produkter som idag träffas av privatkopieringsersättningen.

- ”1. C-kassetter över 15 minuter
2. E-kassetter (VHS) från 15 minuter och uppåt
3. Minidisc
4. CD-R/-RW audio
5. CD-R/-RW andra än CD-R/-RW audio
6. DVD-R/-RW, DVD+R/+RW, DVD-RAM, DVD-R/+R Double Layer
7. MP3-spelare, videospelare som till exempel DVD-spelare med inbyggd hårddisk, set-top boxar och liknande anordningar med inbyggt minne
8. USB-minnen, större än 2 GB
9. Externa hårddiskar”⁴⁵

3.2 Vem/vilka är ersättningskyldiga

Enligt 26 k § URL ska privatkopieringsersättning erläggas av näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet tillverkar eller importerar anordningar till landet som omfattas av ersättningen. Näringsidkare kan sedan i sin tur ta ut kostnaden på hela sin verksamhet (grossister och detaljister) och indirekt, genom en prishöjning på produkten, föra över kostnaden på konsumenterna. Det är även möjligt för en återförsäljare, genom avtal, att överta betalningsansvaret från en importör eller en tillverkare.⁴⁶

En förutsättning för att bli ersättningskyldig är att importen sker inom ramen för en yrkesmässig verksamhet. Detta innebär att privat import inte omfattas av privatkopieringsersättning.⁴⁷

3.3 Ersättningsnivåer

I 26 l § URL finns beräkningsgrunderna för privatkopieringsersättningen, men i praktiken bestäms ersättningsnivåerna genom förhandlingar med

---

⁴³ Prop. 1997/98:156 s. 28 f, Copyswedes hemsida:

<http://www.copyswede.se/nc/news/artikel/fragor-och-svar-privatkopieringsersaettning-foer-usb-minnen-och-externa-haarddiskar/>, besökt 2011-11-21.

⁴⁴ Copyswedes hemsida: <http://www.copyswede.se/nc/news/artikel/skiljenaemnd-avgoer-om-privatkopieringsersaettning-ska-utgaa-foer-externa-haarddiskar-och-usb-minnen/>, besökt 2011-11-21.

⁴⁵ Copyswedes hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/beroerda-produkter/>, besökt 2011-09-28.

⁴⁶ Prop. 1997/98:156 s. 28, Karnov internet, lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 2a kap. 26 k §, not. 89, den 28 september 2011.

⁴⁷ Prop. 1997/98:156 s. 28, Olsson, 2009 II, s. 209.

branschorganisation och behörig organisationen som företräder ett flertal ersättningsberättigade, i praktiken Copyswede.⁴⁸

3.3.1 Ersättningsnivåer i gällande lagstiftning

Bestämmelsen har olika ersättningsnivåer för digitala och analoga anordningar. I 26 l § första stycket första punkten URL anges att för analoga anordningar uttagas en ersättning på 2,5 öre för varje möjlig upptagningsminut. För digitala anordningar som kan ske upprepade gånger exempelvis MP3-spelare, CD-RW och DVD-RW-skivor uttagas 0,4 öre per megabyte lagringsutrymme.⁴⁹ För andra anordningar där digitala upptagningar kan ske exempelvis vanliga CD och DVD-skivor uttagas 0,25 öre per megabyte lagringsutrymme.⁵⁰ Se vidare i exempel i avsnitt 6.2.3 på ersättningsnivåer i gällande lagstiftning på olika typer av anordningar.

3.3.2 Nedsättning av ersättningsnivåer

I 26 l § andra stycket URL anges att näringsidkare i vissa fall har rätt till nedsättning av ersättningsbeloppen fastställda i gällande rätt. Förhandlingar om nedsättning av ersättningen görs enligt 26 m § URL, i praktiken av Copyswede och behörig branschorganisation.⁵¹

Bestämmelsen 26 l § andra stycket URL omfattar två olika nedsättningsgrunder. Den första grunden är att en jämkning av ersättningen ska ske om *”upphovsmannen på annat sätt kompenseras för framställningen”*.⁵² Nedsättning tar sikte på en generell nedsättning för en grupp av upphovsmän och inte mot enskilda rättsinnehavare i sig. Exempel på en situation som omfattas av bestämmelsen är när konsumenten i samband med ett förvärv av ett verk också betalar för rätten att göra privata kopior av den (exempelvis vid licensering).⁵³ Regeln om förhindrande av dubbelkompensation kan vara svår att tillämpa praktiskt, eftersom nedsättning ofta kommer ifråga en tid efter ersättning redan erlagts. Vanligtvis löses detta problem genom att parterna, på grund av marknadsundersökningar eller något liknande, ser att en viss del av det material som privatkopieras redan har kompenserats. Parterna förhandlar därefter och sätter ner ersättningsnivån genom avtal på alla anordningar.⁵⁴

Den andra nedsättningsgrunden reglerar att ersättningen ska sättas ner om den *”med hänsyn till omständigheter hänförliga till en anordning eller i övrigt i förhållandena på marknaden är oskäligt hög”*.⁵⁵ Grunden innehåller tre huvudskäl till nedsättning. Den första grunden har till syfte att försöka

---

⁴⁸ Levin, 2011, s. 202, Regeringskansliets hemsida, besökt 2011-12-09.

⁴⁹ 26 l § första stycket andra punkten URL.

⁵⁰ 26 l § första stycket tredje punkten URL.

⁵¹ Levin, 2011, s. 202, Regeringskansliets hemsida, besökt 2011-12-09.

⁵² 26 l § andra stycket första punkten URL.

⁵³ Se avsnitt 5.1.2.

⁵⁴ Prop. 2004/05:110 s. 397 f, Olsson, 2009 II, s. 213.

⁵⁵ 26 l § andra stycket första punkten URL.

förhindra marknadsstörningar och alltför stora belastningar på anordningarna för konsumenterna. Ersättningen måste med andra ord vara ”rimlig” och motsvara ett ”ungefärligt konsumentpris”. Denna nedsättningsituation är inte en undantagsbestämmelse, utan ska användas i situationer när det krävs för att förhindra marknadsstörningar. Den andra grunden tar sikte på nedsättning av ersättningsnivåerna, när en digital anordning används till material som är utrymmeskrävande t.ex. rörliga bilder eller filmer. Ersättningsnivåerna bör i dessa förhållanden sättas ner, för att inte vara orimligt hög i förhållande till ersättningsnivåerna vid lagring av mindre utrymmeskrävande material, såsom av ljudfiler. Till sist är den tredje nedsättningsgrunden möjlig att använda när anordningen är särskilt ägnad att användas till privatkopiering, men den dessutom i hög grad används till annat än att mångfaldiga skyddade verk. Ett exempel som idag finns på en sådan typ av nedsättning är CD-R- och CD-RW-skivor.⁵⁶

3.3.3 Förhandlade ersättningsnivåer

Ersättningsnivåerna fastställs, trots de lagstadgade ersättningsnivåerna, i praktiken i avtal mellan organisationen Copyswede och olika branschorganisationer.⁵⁷ Reglerna om nedsättning har använts i stor utsträckning och nedan följer befintliga ersättningsnivåer för olika typer av anordningar.

”För inspelningsbara CD- och DVD-skivor gäller följande ersättningsnivåer:

Produkt	Lagringskapacitet	Ersättning/st i kr
CD-R	Samtliga upp till 900 MB	0,60 kr
CD-RW	Samtliga upp till 900 MB	0,95 kr
DVD-R/+R	4,7 GB	2,65 kr
DVD-RW/+RW	4,7 GB	4,25 kr
DVD-RAM	4,7 GB	4,25 kr
DVD-R/+R Double Layer	8,5 GB	4,80 kr

För mp3-spelare, settopbox med inbyggd hårddisk, DVD-spelare med inbyggd hårddisk, tv med inbyggd hårddisk och övriga mediaspelare med inbyggd hårddisk gäller följande ersättningsnivåer:

Lagringskapacitet	Ersättning/st i kr
Upp till 50 GB	3,5 kronor/GB
50- 80 GB	175 kronor
81-160 GB	225 kronor
161-250 GB	250 kronor
>250 GB	300 kronor

⁵⁶ Prop. 2004/05:110 s. 141, 398, Olsson, 2009 II, s. 213 f.

⁵⁷ Levin, 2011, s. 200, Copyswedens hemsida:

<http://www.copyswede.se/privatkopiering/ersaettningsnivaer/>, besökt 2011-09-28.

För analoga ljudkassetter (C-kassetter), VHS-kassetter (E-kassetter), minidisc och CD-R Audio gäller en minuttageriff med följande ersättningsnivåer:

Produkt	Ersättning
C-Kassett	2,5 öre
Minidisc	2,0 öre
CD-R Audio	2,0 öre
E-Kassett (VHS)	2,5 öre” ⁵⁸

Det ska dessutom tilläggas att Copyswede och Universal Media Alliansen (UMA) befinner sig i en tvist om huruvida ersättningen för externa hårddiskar och USB-minnen ska belastas av privatkopieringsersättning. Ersättningen som idag är fastlagd för externa hårddiskar är 80 kr per enhet och för USB-minnen med en lagringskapacitet på mer än 2 GB, 1 kr per GB upp till 80 GB. På grund av den förestående tvisten har parterna emellertid enats om att endast ett halvt ersättningsbelopp kommer att upptas, vilket innebär en ersättningskostnad på externa hårddiskar på 40 kr och på USB-minnen 50 öre per GB, upp till 80 GB från den 1 september 2011.⁵⁹

3.4 Handläggning av privatkopieringsersättning

Handläggning av privatkopieringsersättningen utförs idag av paraplyorganisationen Copyswede. Organisationen har behörighet att förhandla om nedsättning, att inkräva privatkopieringsersättning och är dessutom den part som är behörig vid en eventuell tvist av ersättningsnivån.⁶⁰ Organisationen har sin legitimerande verkan genom stöd i 26 m § URL. I bestämmelsen regleras att organisationer, som företräder ett flertal ersättningsberättigade nationella upphovsmän och innehavare av närstående rättigheter på området, har rätt att kräva in, träffa avtal om nedsättning och fördela ersättningen. Enskilda rättsinnehavare kan inte vara part i vare sig en tvist om ett avtal angående privatkopieringsersättning eller dess storlek. Däremot har den/de behöriga organisationerna ett ansvar mot enskilda upphovsmän och genom en allmän rättsgrundsats kan den bli skadeståndsskyldig mot enskilda upphovsmän för skada som organisationen av oaktsamhet orsakar rättsinnehavarna.⁶¹

Med ett flertal av rättighetshavarna menas att organisationen inte behöver företräda majoriteten av rättsinnehavarna och flera organisationer kan samtidigt vara behöriga att handlägga ersättningen.⁶² Det fodras däremot att

---

⁵⁸ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/ersaettningsnivaer/>, besökt 2011-11-21.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Bernitz m.fl., 2009, s. 79, Regeringskansliets hemsida, besökt 2011-11-21.

⁶¹ Prop. 2004/05:110 s. 143 f, Olsson, 2009 II, s. 214 f.

⁶² Prop. 2004/05:110 s. 143 f, Olsson, 2009 II, s. 214 f.

organisationen uppfyller en viss administrativ- och ekonomisk stabilitet.⁶³ Detta innebär att en näringsidkare som redan erlagt betalning till en behörig organisation, inte kan anses vara skyldig att betala ersättning för samma anordning till en annan sådan organisation.⁶⁴

Copyswede är en ekonomisk förening som ägs av fjorton medlemsorganisationer, som i sin tur representerar det stora flertalet av upphovsmän och utövande konstnärer.⁶⁵ Copyswede har dessutom ingått ömsesidiga avtal med ett antal systerorganisationer i andra länder, vilket leder till en samverkan och administration av fördelning till utländska rättsinnehavare.⁶⁶ Organisationen sköter i praktiken den mesta administrationen kring privatkopieringsersättning. Angående fördelning av privatkopieringsersättning sköter Copyswede den generella uppdelningen mellan ljud och rörliga bilder. Organisationerna Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Svenska Artisters & Musikers Intresseorganisation (SAMI), International Federation of the Phonographic Industry (IFPI) och Filmproducenternas Rättighetsförening (FRF) sköter i ett senare led fördelningen av ersättningen för ljud enligt egna fördelningssystem.⁶⁷

3.5 Fördelning av privatkopieringsersättning

Fördelning av privatkopieringsersättningen görs av behörig organisation som representerar ett flertal ersättningsberättigade upphovsmän, i praktiken Copyswede.⁶⁸ Bestämmelsen i 26 m § URL ger enbart generella direktiv hur fördelningen ska ske. Paragrafen anger att en fördelning av ersättningen ska göras efter avdrag har skett för organisationens omkostnader, vilka ska motsvara en skälig ersättning. Näringsidkare ska likaledes behandlas jämställt oavsett om de företräds av organisationen som fördelar ersättningen eller inte.⁶⁹

I förarbetet till lagen anges att fördelningen av ersättningen i möjligaste mån ska fördelas enligt den faktiska kopiering som skett. Fördelningen ska redovisas på ett klart och tydligt sätt, så att utomstående har en verklig möjlighet att se att icke-medlemmar inte diskrimineras. På vilket sätt

---

⁶³ NJA 2000 s. 445.

⁶⁴ Prop. 2004/05:110 s. 143 f, Karnov internet, Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 2a kap. 26 m §, not. 92, den 21 november 2011.

⁶⁵ Copyswedens hemsida: www.copyswede.se/om-copyswede/organisation/, besökt 2011-12-08, se medlemsorganisationer: <http://www.copyswede.se/om-copyswede/medlemsorganisationer/>, besökt 2011-12-08.

⁶⁶ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/om-copyswede/>, besökt 2012-03-10.

⁶⁷ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/ersattningar/principer-foer-foerdelning/privatkopieringsersattning/>, besökt 2011-09-29.

⁶⁸ Se avsnitt 3.4.

⁶⁹ Prop. 1997/98:156 s. 32 f, Olsson, 2009 II, s. 213 f.

fördelningen ska göras lämnades däremot öppet till den/ de behöriga organisationerna ifråga enligt förarbetena.⁷⁰

Den erlagda privatkopieringsersättningen delas upp mellan mångfaldigande av ljud och rörliga bilder, baserat på kopieringsundersökningar från SIFO. Ersättningen för ljudkopiering, som ofta är övervägande, fördelas till STIM, SAMI och IFPI.⁷¹ Dessa fördelar i ett senare led ersättningarna enligt egna fördelningssystem.⁷² Den andra delen av fördelning av ersättning för TV-program till upphovsmän och konstnärer utförs av Copyswede, medan Filmproducenternas Rättighetsförening ansvarar för fördelningen till producenterna.⁷³

Det är upphovsmän bakom upphovsrättsligt skyddade verk och närstående rättigheter som erhåller vederlaget. Fördelningen av ersättningen av Copyswede baseras på SIFO:s marknadsundersökningar, vilka redogör för såväl i vilka medier och program, som i vilken omfattning verken har kopierats. Organisationen tar även i beaktande i vilken kanal kopieringen har skett och vilket som är ursprungslandet. Fördelningen görs därefter för att så nära som möjligt spegla den faktiska privatkopieringen som skett på området.⁷⁴

3.6 Undantag från ersättningsskyldighet

I 26 k § andra stycket URL föreskrivs undantag från skyldigheten för näringsidkare att erlagga privatkopieringsersättning. Bestämmelsen omfattar tre olika typer av undantag. Första undantaget är när anordningen ska användas till annat än mångfaldigande för privat bruk. Undantaget tar sikte på situationer där anordningarna används i professionella sammanhang. Exempelvis ska ljudband som används av radioföretag inte belastas av någon ersättning, vilket även gäller inom den offentliga verksamheten och inom undervisningsverksamheten.⁷⁵

Andra undantaget är för anordningar som ska föras ut ur landet. Detta infördes för att försöka förhindra dubbelersättning vid gränsöverskridande försäljning.⁷⁶

---

⁷⁰ Prop. 1997/98:156 s. 33 f.

⁷¹ Copyswedens hemsida; <http://www.copyswede.se/ersaettningar/principer-foer-foerdelning/privatkopieringsersaettning/>, besökt 2011-09-29.

⁷² Se för vidare information angående fördelningen, STIM:s hemsida: <http://www.stim.se/sv/MUSIKSKAPARE/Utbetalningar/Avrakningsomraden/17-PKE/>, besökt 2011-09-29, SAMI:s hemsida: <http://www.sami.se/artister-musiker/utbetalningar.aspx>, besökt 2011-09-29, IFPI:s hemsida: <http://www.ifpi.se/wp/wp-content/uploads/Utbetalningsschema-20111.pdf>, besökt 2011-09-29.

⁷³ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/ersaettningar/principer-foer-foerdelning/privatkopieringsersaettning/>, besökt 2011-09-29.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Prop. 1997/98:156 s. 26, 43, Olsson, 2009 II, s. 210, Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/professionella-anvaendare/>, besökt 2011-09-29.

⁷⁶ Prop. 1997/98:156 s. 26.

Det tredje och sista undantaget är för framställning av exemplar av verk till personer med funktionshinder.⁷⁷ Syftet med undantaget är att inte belasta exempelvis synskadade, vilka använder olika typer av ersättningsskyldiga anordningar som informationsbärare i det vardagliga livet.⁷⁸ Funktionshindrade ges dessutom en utökad rätt till exemplarframställning enligt 17 § URL (jämför artikel 5.3 (b) Infosoc-direktivet).⁷⁹

3.7 Uppbörd av ersättning

I 26 m § andra stycket URL regleras förpliktelser som ersättningsskyldiga näringsidkare har gentemot behöriga organisationer. I bestämmelsen framgår att en näringsidkare som yrkesmässigt tillverkar eller importerar anordningar, ska anmäla sig till behörig organisation och redovisa antal anordningar som träffas av privatkopieringsersättning. Ersättningsskyldiga näringsidkare ska ge upplysningar om anordningarnas upptagningstid alternativt lagringskapacitet, om de kan användas för digital upptagning upprepade gånger och när de tillverkats eller importerats. En redovisning ska också göras om anordningar ryms under något av undantagen i 26 k § andra stycket URL, det vill säga om de ska användas i professionell verksamhet, föras ut ur landet eller användas av personer med funktionshinder.

Hur uppbörd av ersättningen närmre ska ske regleras inte i URL. I förarbetena anges däremot att behörig organisation har rätt att få en redovisning, enligt ovan, när den begär detta. Samtidigt har stor förhandlingsfrihet lämnats till de berörda parterna på området att komma överens om när och hur ersättningen ska betalas in till behörig organisation.

I 26 l § URL anges att en näringsidkare blir skyldig att betala ersättning vid import eller tillverkning av produkter, vilka omfattas av bestämmelsen. Detta innebär att fordringsrätten uppkommer i samband med själva importen eller tillverkningen. I förarbetena föreslogs emellertid att det i praktiken är praktiskt att kompensation upptas periodvis, exempelvis kvartalsvis eller vid försäljning till grossister.⁸⁰ Hur redovisningen idag görs regleras av samarbetsavtal mellan Copyswede och ett antal aktörer på den svenska marknaden, såsom Inspelningsmedia Institutet (IMI), Sveriges Radio- och Hemelektronikleverantörer och Elektronikbranschen. Redovisningen sker månadsvis enligt de redovisningsregler som finns tillgängliga hos Copyswede.⁸¹

---

⁷⁷ 26 k § andra stycket andra och tredje punkten URL.

⁷⁸ Prop. 1997/98:156 s. 26.

⁷⁹ Prop. 2004/05:110 s. 144, Ds 2003:35 s. 178 f.

⁸⁰ Prop. 1997/98:156 s. 30 ff.

⁸¹ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/privatkopiering/importoerer-och-aaterfoersaeljare/>, besökt 2011-12-02.

3.8 Ansvarsregler och sanktioner

Att inte erlægga privatkopieringsersättning, trots en skyldighet i lag, innebär inte ett intrång i upphovsrättslig mening. Privatkopieringsersättning är civilrättsligt utformad, vilket innebär att det inte finns någon form av straffsanktioner för näringsidkare som inte fullgör sina skyldigheter att betala ersättningen. Däremot kan de vanliga civilrättsliga reglerna i rättegångsbalken (1942:740) användas, exempelvis regler om kvarstad och handräckning.⁸² Om felaktiga uppgifter lämnas av en tillverkare, importör eller återförsäljare i redovisningen kan enligt förarbetena ansvar komma ifråga beträffande bedrägeri och annan oredlighet i 9 kap. brottsbalken (1962:700).⁸³

Därutöver försöker Copyswede kontrollera så att reglerna om privatkopieringsersättning följs. Organisationen har rätt att granska registrerade aktörers räkenskapshandlingar och bokföring, i de fall det kan anses föreligga misstankar om att ersättningen inte har betalats. Denna rätt följer av samarbetsavtal mellan Copyswede och branschorganisationer.⁸⁴

---

⁸² Prop. 1997/98:156 s. 32, 35, Olsson, 2009 II, s. 216.

⁸³ Prop. 1997/98:156 s. 32.

⁸⁴ Copyswedens hemsida: www.copyswede.se/privatkopiering/marknadskontroll/, besökt 2011-12-08.

4 EU: rätt avseende privatkopiering och begreppet rimlig kompensation

Den svenska upphovsrätten har kommit under utländskt inflytande genom medlemskap i EU, där det har funnits ett starkt intresse för all form av immaterialrätt. Skälet till detta är att immaterialrätten och dess skydd ökar konkurrenskraften i förhållande till övriga länder både inom och utanför Europa. Den fria rörligheten, reglerad i artiklarna 34-36 i Fördrag om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördrag), kan begränsas av att skydd ges på olika sätt i olika medlemsländer och medför olika konkurrensvillkor inom EU.⁸⁵

Upphovsrätten har harmoniserats genom en rad direktiv.⁸⁶ Gällande privatkopieringsersättning är Infosoc-direktivet det direktiv som har haft en stark påverkan. Infosoc-direktivet utgör idag ramverket för inskränkning av rätten till privatkopiering och rätten till en rimlig kompensation.

4.1 Infosoc-direktivet

Infosoc-direktivet infördes i syfte att främja informationssamhällets utveckling i Europa, för att upprätthålla ett fungerande system på den inre marknaden och förhindra snedvriden konkurrens.⁸⁷ Direktivet anger generella regler för rättigheter och undantag i upphovsrätten och de närstående rättigheterna.⁸⁸

Artikel 2 i Infosoc-direktivet föreskriver en skyldighet för medlemsländerna att ge en ensamrätt till rättsinnehavaren att helt eller delvis mångfaldiga upphovsrättsligt skyddade verk. Det är möjligt att göra undantag i mångfaldiganderätten, enligt artikel 5, emellertid måste tre generella villkor uppfyllas enligt artikel 5.5 för att undantag och inskränkningar ska få göras i upphovsrätten. Artikel 5 anger att undantag och inskränkningar endast får göras i särskilda fall, som inte strider mot det normala nyttjandet av verket eller annat alster och inte oskäligen inkräktar på rättsinnehavarens legitima intressen. Enligt 5.2 (b) får undantag eller inskränkningar göras i mångfaldiganderätten av alla typer av medier, som ger en fysisk person rätt att kopiera för privat bruk. Detta gäller endast under förutsättning att

---

⁸⁵ Olsson, 2009 I, s. 34 f.

⁸⁶ Ibid, s. 34 f, genom exempelvis Rådets direktiv 91/250/EEG om rättsligt skydd för datorprogram, Rådets direktiv 92/100/EEG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter.

⁸⁷ Skäl 1-4 Infosoc-direktivet, Hart, 2002, s. 58.

⁸⁸ Hart, 2002, s. 58.

rättsinnehavarna ges en rimlig kompensation. Enligt 5.2 (a) gäller rätten till rimlig kompensation även för mångfaldigande på papper eller annat medium utfört med fotografisk teknik, eller någon annan process som ger motsvarande resultat.

I skäl 38 Infosoc-direktivet anges att medlemsstaterna själva har rätt att besluta om undantag och inskränkningar, under förutsättning att rimlig kompensation utges för mångfaldigande av ljud-, audiovisuellt- och bildmaterial. Hur denna rimliga kompensation ska beräknas har lämnats stor frihet till berörda medlemsstater att själva bestämma. Vissa faktorer att ta hänsyn till ges emellertid i skäl 35 Infosoc-direktivet. Vid bedömning av vad som är en rimlig kompensation ske de särskilda omständigheterna i varje enskilt fall beaktas. Särskild hänsyn ska tas till skadan för rättsinnehavarna av åtgärden ifråga. Om rättsinnehavaren redan erhållit någon form av ersättning, till exempel genom licensavgifter, erfordras inte någon ersättning för kopieringen separat. Ingen ersättning behöver heller utgå när mångfaldigandet endast leder till en minimal skada och ett obetydligt förfång för rättsinnehavaren.

Enligt skäl 39, artikel 6 och artikel 5.2 ska hänsyns dessutom tas till effektiva tekniska åtgärder. Innebörden av begreppet definieras i artikel 6.3 Infosoc-direktivet och har implementerats i 52 b § URL. Tekniska skyddsåtgärder är anordningar, teknik eller andra typer av komponenter som har utformats för att hindra eller begränsa exemplarframställning eller tillgängliggörande för allmänheten, utan samtycke från upphovsmannen. Det vill säga artikeln ger ett skydd mot åtgärder som förhindrar privatkopiering, genom exempelvis kopieringsspärrar, och skydd mot program som har skapats för att kringgå sådana begränsningar.

4.2 Europeisk praxis rörande begreppet rimlig kompensation

Infosoc-direktivet och rätten till rimlig kompensation är en relativt ny företeelse och det finns endast begränsad praxis på rättsområdet. Första gången frågan behandlades och ett antal närliggande frågor besvarades var i *Padawan v. Sociedad General de Autores y Editores de España* (SGAE).⁸⁹ Målet rörde en tvist mellan SGAE, den spanska organisationen som ansvarar för den kollektiva förvaltningen av privatkopiering, och företaget Padawan, som sålde CD, DVD skivor och mp3 spelare i Spanien. SGAE väckte talan mot Padawan och hävdade att de skulle utge ersättning för privatkopiering under åren 2004-2005. Padawan bestred betalningsskyldigheten på den grund att det enligt direktivet skulle göras en åtskillnad på försäljning av digitala medier för privat bruk och kommersiell/yrkesmässig försäljning. Eftersom Padawan ansåg att deras verksamhet utgjort kommersiell försäljning ansåg de sig inte

---

⁸⁹ EU-domstolens dom C-467/08, *Padawan SL v. Sociedad General de Autores y Editores de España*, från den 21 oktober 2010. Försättningsvis kallad *Padawan*.

betalningsskyldiga. Den spanska domstolen ställde ett antal frågor för förhandsavgörande till EU-domstolen.

Först behandlade EU-domstolen frågan om begreppet *rimlig kompensation* som enligt domstolen ska tolkas enhetligt av alla medlemsstater, som har infört undantaget om rätten att privatkopiera. Detta gäller oberoende av möjligheten för medlemsländerna att inom ramen för reglerna, själva bestämma i vilken nivå, uppbörd och form ersättningen ska utgå och finansieras. Domstolen fortsatte med att klarlägga att en skälig avvägning ska göras, med hänsyn till den skada en rättsinnehavare lider till följd av att verket privatkopieras. Kompensationen ska erläggas av de personer som faktiskt skadar innehavaren genom att mångfaldiga verket. Det är med denna skäliga avvägning förenligt att föreskriva att personer som ställer utrustningen till privatpersonens förfogande eller på något annat sätt tillhandahåller dem en tjänst såsom privatkopiering, kan få erlægga kompensationen. Detta enbart om det är sannolikt för näringsidkarna att överföra denna kostnad på fysiska personer, vilket ofta görs genom att priset på anordningen höjs.⁹⁰

I fallet klargjordes även att det är nödvändigt att det finns ett samband mellan en tillämpning av en ersättning, som ska kompensera privatkopiering, och en presumtion om att dessa ska användas till kopiering för privat bruk. Det krävs med andra ord inte en riktig eller bevisad skada, utan en förutsatt skada är tillräcklig (assumed or likely). På denna grund fann domstolen att det därför inte är i överensstämmelse med Infosoc-direktivet, att tillämpa en avgift för privatkopiering på företag och näringsidkare, om anordningarna uppenbart ska användas uteslutande till annat än privatkopiering. Domstolen hänvisade till att det i dessa fall inte finns något samband mellan användningen och privatkopieringen, vilket gör att ersättning inte rymms under begreppet rimlig kompensation.⁹¹

Ytterligare några frågor besvarades i ett annat fall, som rörde gränsöverskridande försäljning i *Stichting de Thuiskopie mot Opus Supplies Deutschland GbmH*.⁹² Målet gällde ett tyskt bolag Opus, vars verksamhet bestod av försäljning av oinspelade lagringsmedier till privatpersoner i Nederländerna. Den nederländska organisationen, ansvarig för privatkopieringsersättning, Stichting väckte talan vid nederländsk domstol och yrkade att Opus skulle ansvara för att betala privatkopieringsersättning i Nederländerna. Opus, som varken betalade ersättning i Nederländerna eller Tyskland, bestred talan. Företaget anförde att det var de enskilda konsumenterna, det vill säga de nederländska köparna, som skulle anses vara importörer och därmed ersättningsskyldiga. Den nederländska domstolen hänsköt frågan till EU-domstolen.

---

⁹⁰ Padawan, para. 50.

⁹¹ Ibid, para. 51-59.

⁹² EU-domstolens dom C-462/09 *Stichting de Thuiskopie mot Opus Supplies Deutschland GbmH, Mijndert van der Lee, Hananja van der Lee*, från den 16 juni 2011. Fortsättningsvis kallad *Opus*.

EU-domstolen fann, liksom tidigare i målet *Padawan*, att en avgift för privatkopiering får betalas av dem som ställer utrustning, apparater och annan form av media till konsumenternas förfogande. Denna avgift kan sedan i ett andra led få genomslag på priset, vilket innebär att det är slutanvändaren som erlägger kompensationen. Domstolen framhöll också att det är upp till medlemsstaterna, inom dess territorium, att säkerställa att rättsinnehavarna faktiskt får en rimlig kompensation för den skada som uppkommer till följd av privatkopiering. Om det inte är möjligt att uppbära ersättning från de enskilda köparna ska medlemsstatens rätt tolkas så att ersättningen kan uppbäras från en annan betalningsskyldig. Det vill säga EU-domstolen yttrade att det är upp till varje nationell domstol att tolka sin nationella rätt så att kompensation kan uppbäras och detta även om de betalningsskyldiga uppträder som en utländsk näringsidkare.⁹³

Ytterligare ett mål var uppe i EU-domstolen för prövning *Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) mot Magnatradings SL*. Domstolen beslöt dessvärre att avskryva målet.⁹⁴ Att notera är dock att två nya förhandsavgörande har ställts till EU-domstolen i år beträffande privatkopieringsersättning på utrustning.⁹⁵

4.3 Ett enhetligt ersättningsssystem

Med Infosoc-direktivet har införts en skyldighet för medlemsstater att vid införande av en inskränkning i upphovsmannens ensamrätt att mångfaldiga sitt verk, ge rättsinnehavarna en rimlig kompensation. De flesta länder har idag infört ett ersättningsystem som i stora drag påminner om det svenska. Direktivet föreskriver emellertid inte någon enhetlig lösning på hur ersättning ska utgå,⁹⁶ och det finns fortfarande länder som inte har någon form av ersättningsystem, såsom exempelvis Storbritannien och Irland.⁹⁷

I de länder som har infört ett ersättningsystem, finns det ett antal skillnader på vilka anordningar, ersättningsnivåer och på vilket sätt ersättningen tas ut. Som exempel var ersättningen år 2007 på en CD-R skiva 11 gånger högre i Frankrike än i Tyskland.⁹⁸ Dessa differenser resulterar i att samhandeln i det europeiska området påverkas och har gett upphov till en omfattande kritik. Infosoc-direktivet har inte, beträffande privatkopiering och rimlig kompensation, lett till en harmonisering på rättsområdet. Följderna har

---

⁹³ *Opus*, para. 18-41.

⁹⁴ EU-domstolens dom C-387/09 *Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) mot Magnatradings SL*, från den 30 november 2010.

⁹⁵ Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshofs (Tyskland), C-459/11, *Fujitsu Technology Solutions GmbH mot Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)*, från den 5 september 2011, Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshof (Tyskland), C-460/11, *Hewlett-Packard GmbH mot VG Wort*, den 5 september 2011.

⁹⁶ Prop. 2004/05:110 s. 131, Levin, 2011, s. 200 f, Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 3, besökt 2011-11-26.

⁹⁷ Batchelor m.fl., 2011, s. 277 f.

⁹⁸ Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 7 f, besökt 2011-11-26.

istället blivit konkurrensbegränsningar och ett förhållande av den fria rörligheten av varor på den inre marknaden.⁹⁹ Vissa tillverkare och importörer har fått erbjuda dubbel eller ingen ersättning alls vid gränsöverskridande köp eller avtal.¹⁰⁰

Till följd av skillnaderna mellan medlemsländernas ersättningssystem, har rättsområdet beträffande privatkopiering och rimlig kompensation varit av stort intresse för EU. Det har sedan en tid tillbaka gjorts försök att harmonisera lagstiftningen i EU, men arbetet fortskrider långsamt. Ett flertal reformer har diskuterats, men på grund av meningsskiljaktigheter mellan representanter för olika relaterade grupper har inget resultat kunnat nås. Ett första försök att reformera systemet gjordes 2004 av Europeiska kommissionen, men förslaget gick inte igenom. Ytterligare försök gjordes genom en konsultation i juni 2006 och en i februari 2008, men inga beslut angående frågan har kunnat urskiljas.¹⁰¹ Emellertid så pågår ett intensivt arbete för att uppnå en enhetlig reglering på området.¹⁰² Europeiska kommissionen har nyligen tillsatt en medlare för att försöka få till stånd en överenskommelse. Ett utkast till en reform är att eventuellt vänta år 2012.¹⁰³

---

⁹⁹ Levin, 2011, s. 200 f, Batchelor m.fl., 2011, s. 277, Hart, 2002, s. 63 f.

¹⁰⁰ Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 10 f, besökt 2011-11-26.

¹⁰¹ Levin, 2011, s. 200 f, Batchelor m.fl., 2011, s. 277 f, Konsultationer och offentliga utfrågningar kan hämtas från:

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/levy_reform/index_en.htm, besökt 2011-11-14.

¹⁰² Rosén, 2011, s. 157.

¹⁰³ KOM(2011) 287 final s. 12 f.

5 Behovet av ett kompensationssystem och alternativa regleringar

Privatkopieringsersättning infördes som rättssystem i Tyskland 1965 under den analoga tidsålder, när vad som skulle omfattas av ersättningen var okontroversiellt och begreppet var snävt tolkat. Idag har det skett en stor teknisk förändring på området och privatkopieringsersättningen omfattar även digitala medier och anordningar.¹⁰⁴

Det finns kritiker som ifrågasätter privatkopieringsersättning som rättssystem. De flesta är överens om att compensation ska utges till rättsinnehavarna, men frågan är om det finns andra sätt att reglera ersättningen på. Nedan följer en genomgång av några av de huvudargument som brukar anföras till kritik mot privatkopieringsersättning. Frågan som kan ställas är om det verkligen finns ett nutida behov av att ersätta rättsinnehavare för rätten att privatkopiera och om det finns andra alternativa regleringar som på ett bättre sätt skulle kunna reglera rätten till rimlig compensation.

5.1 Behovet av ett compensationssystem

5.1.1 Lagringsmedier används till annat än kopiering för privat bruk

Privatkopieringsersättningen är utformat som ett schablonsystem, vilket innebär att regleringen inte tar hänsyn till varje enskilt fall, utan privatpersoner som inte använder anordningarna till mångfaldigande för privat bruk, träffas trots detta av ersättningen.¹⁰⁵

Appelros kritiserar i en motion från 2009 regelverkets utformning och hävdar att reglerna om privatkopieringsersättning borde ses över. Han anser att redan vid införandet av skatten var regleringen problematisk eftersom lagstiftaren försökt kompensera upphovsmän för att fysiska personer ges rätt att lovligt kopiera skyddade verk. Appelros menar att lagringsmedia i huvudsak används i tre syften, till att lagra/kopiera egenhändigt material (som säkerhetskopior och back-up filer), till att lagra/kopiera inköpt material från internet, skivbutiker, radio och TV och till att lagra/kopiera olagliga exemplar (piratkopiering).¹⁰⁶

I en annan motion från 2011 skriver Roszkowska Öberg att det är orimligt att i lag ha en kollektiv bestraffning, för ett legalt fenomen såsom

---

¹⁰⁴ Batchelor m.fl., 2011, s. 277, Hart, 2002, s. 60.

¹⁰⁵ Regeringskansliets hemsida, besökt 2011-12-01.

¹⁰⁶ Motion 2009/10:N372.

privatkopiering. Hon anser vidare att lagringsmedier i det stora hela används till annat än privatkopiering och att privatkopieringsersättningen har spelat ut sin roll och borde avskaffas.¹⁰⁷

5.1.2 Mångfaldigande kompenseras redan på annat sätt

Idag finns en mängd olika tekniska anordningar som används i privatkopieringssyfte. Den teknologiska utvecklingen har dock inte bara varit till nackdel för rättsinnehavare, utan har även lett till en ökad möjlighet för rättsinnehavare att skydda och tillvarata sina intressen.¹⁰⁸

5.1.2.1 DRM-system och licensieringar

”Digital Rights Management” (DRM) är program och system som syftar till att reglera, begränsa och förbjuda kopiering. Systemen har blivit vanliga och finns idag på ett stort antal olika typer av program och anordningar. Till exempel finns DRM-system idag på mobiltelefoner och i olika musikprogram.¹⁰⁹ På CD- och DVD-skivor finns liknande kopieringsspärrear, vilka brukar benämnas ”Serial Copying Management System” (SCMS) och ”Copy Generation Management System” (CGMS).¹¹⁰ Jag kommer fortsättningsvis att behandla alla dessa typer av program inom samlingsnamnet DRM.

I anordningar och program, som innehåller DRM-system, finns ofta likaledes en licensierad rättighet för licenstagaren att mångfaldiga de skyddade verken.¹¹¹ Ett exempel på detta ges i musikprogrammet Itunes som genom licens ger dess innehavare en rätt att kopiera ljud- och musikfiler på 5 datorer och upp till 7 handenheter. Den licensierade kopieringen på Itunes ger sammantaget en rätt för den enskilde licenstagaren att göra upp till trettiofem kopior.¹¹² Denna kopiering ersätts redan direkt via licenseringen av programmet och för att förhindra dubbelersättning ska denna typ av kopiering inte beläggas med privatkopieringsersättning. Trots detta tas idag ut en schablonmässig ersättning på lagringsenheter, utan att det i realiteten finns någon förlust att tala om.¹¹³

5.1.2.2 Kollision mellan DRM-system, licensiering och privatkopieringsersättning

Med en utökad möjlighet att reglera antal kopior och ta betalt för dessa, finns ett minskat behov av ett ersättningssystem för rätten att privatkopiera. Trots detta lever DRM-system, licensiering och privatkopieringsersättning

---

¹⁰⁷ Motion 2011/12:N398.

¹⁰⁸ Hart, 2002, s. 60, Olsson, 2009 I, s. 305 ff.

¹⁰⁹ Akester m.fl., 2006, s. 159 f, Schollin, 2008, s. 149 ff, Bakgrundsdokument 2006, *’Copyright levies in a converging world’*, s. 6, besökt 2011-11-25.

¹¹⁰ Akester m.fl., 2006, s. 159 f, Olsson, 2009 I, s. 143 f.

¹¹¹ Bakgrundsinformation 2008, *’Fair Compensation for Acts of Private Copying’*, s. 14 f. besökt 2011-11-26.

¹¹² Schollin, 2008, s. 185, Apples hemsida, besökt 2011-11-26.

¹¹³ Batchelor m.fl., 2011, s. 277.

sida vid sida. Kollisionen mellan DRM-system, licensiering och privatkopieringsersättning har diskuterats såväl på nationell, som på internationell nivå.¹¹⁴

Att DRM-system och licensieringar ska beaktas vid bedömningen av kompensationen framkommer i artikel 5.2 (b), artikel 6 och skäl 39 i Infosoc-direktivet som hänvisar till att hänsyn ska tas till effektiva tekniska skyddsåtgärder.

Konflikten mellan DRM-system, licensiering och rätten till en rimlig kompensation var under behandlingen vid Europeiska kommissionens konsultation i juni 2006. I konsultationen anfördes att många av Information- and Communication Technology (ICT-företagen), det vill säga företag som är skyldiga att betala privatkopieringsersättning, bedömer att privatkopieringsersättningen kommer att tonas ner och i framtiden kanske helt försvinna, till följd av DRM-system. Företagen menar att redan idag leder den digitala progressen till problem. Konsumenterna får erlägga dubbelersättning, ersättningssystemet ger upphov till konkurrensrättsliga effekter och samhällsekonomiska kostnader, vilka kommer att minska till följd av att DRM-system ersätter privatkopieringsersättningen.¹¹⁵ Dessa åsikter stöds i Sverige bland annat av IMI,¹¹⁶ och Telia Sonera. Telia Sonera anförde i konsultationen att DRM-system vore ett bra medel för att kontrollera att ersättning ges till rättsinnehavare, men att det samtidigt är av stor vikt att fysiska personer ges rätt att privatkopiera. Bolaget anser även att DRM-system är ett flexibelt affärsmässigt system, vilken skulle ge bättre möjligheter till rimliga prissättningar.¹¹⁷

På regeringskansliets hemsida framhålls möjligheten att ersätta kompensationssystemet med licensieringar och DRM-system. Samtidigt betonas att utvecklingen idag inte nått så långt och att många CD-skivor och andra anordningar saknar liknande spärrar. Privatkopieringsersättningens roll är därmed ännu inte överspelad.¹¹⁸ Copyswede ställer sig än mer kritisk till DRM-systemet som ersättare för privatkopieringsersättningen. Organisationen anser att DRM-programvara redan idag bidrar till nedsättningen av kompensationen. Vidare att ett digitalt system, som DRM, kommer att ha svårt att fungera, tillvarata och balansera intressena mellan rättshavare, privatpersoner och rätten att privatkopiera.¹¹⁹

---

¹¹⁴ Ds 2007:29, s. 114, Bakgrundsdokument 2006, 'Copyright levies in a converging world', s. 1 ff, besökt 2011-11-25.

¹¹⁵ Bakgrundsdokument 2006, 'Copyright levies in a converging world', s. 17 f, besökt 2011-11-25.

¹¹⁶ Svar från IMI 2006, 'Copyright levies in a converging world', besökt 2011-11-29.

¹¹⁷ Svar från Telia Sonera 2006, 'Copyright levies in a converging world', besökt 2011-11-29.

¹¹⁸ Regeringskansliets hemsida, besökt 2011-11-25.

¹¹⁹ Svar från Copyswede 2008, 'Second call for comments', besökt 2011-11-29.

5.1.3 Olaglig kopiering

På grund av att privatkopieringsersättningen är utformad som ett schablonsystem, får lagen effekt även på olaglig kopiering. Detta trots att lagen inte har till syfte att vare sig reglera eller ta sikte på problemet med piratkopiering.¹²⁰

I samband med olika debatter har använts resonemang att systemet med privatkopieringsersättningen även har en positiv påverkan på kopiering av olagligt material och därmed en utökad legitimitet. Exempel på denna kritik finns i motionen från Appelros, i vilken han hävdar att ett av tre syften med lagringsmedier är att lagra otillåtet material (piratkopiering). Han säger att piratkopiering använts som ett förstärkande argument till privatkopieringsersättningen, trots att den inte omfattas av regleringen. Appelros framhåller att med införandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter (Ipred), borde systemet med privatkopieringsersättning och dess nytta vara överspelad i svensk rätt.¹²¹

5.2 Alternativa regleringar

Av artikel 5.2 i Infosoc-direktivet framgår att upphovsmän ska ges en rimlig kompensation om medlemslandet har infört en rätt för enskilda personer att mångfaldiga upphovsrättsligt skyddade verk. Det system som har valts i Sverige med privatkopieringsersättning tillämpas i många av de övriga EU-länderna. Emellertid föreskriver direktivet inte någon enhetlig lösning på hur ersättning ska utgå.¹²² Det finns med andra ord ett utrymme för att diskutera alternativa utformningsmetoder. Frågan som kan ställas är om det finns andra typer av system som på ett bättre sätt skulle kunna reglera rätten till en rimlig kompensation än dagens privatkopieringsersättning.

5.2.1 Inte tillåta privatkopiering

Det finns ett antal medlemsländer som undkommer problematiken med rätten för rättsinnehavarna att erhålla rimlig kompensation, genom att dessa länder inte har infört undantaget om rätten för fysiska personer att privatkopiera. Ett av dessa länder är Storbritannien.¹²³

5.2.1.1 Brittisk lagstiftning

I Storbritannien har gjorts ett försök att skilja mellan privatkopiering vilken orsakar skada, respektive inte orsakar skada för rättsinnehavaren. Genom att enbart tillåta privatkopiering som inte ger upphov till någon skada, undviker

---

¹²⁰ Prop. 2004/05:110 s. 129 f, Ds 2007:29 s. 196.

¹²¹ Motion 2009/10:N372.

¹²² Se avsnitt 4.1.

¹²³ Bently m.fl., 2009, s. 138, Hart, 2002, s. 60.

Storbritannien rätten till en rimlig kompensation och problematiken med privatkopieringsersättning.¹²⁴

Upphovsrätten i Storbritannien regleras i Copyright, Designs and Patents Act 1988 (CDPA). I artikel 16 CDPA regleras rättsinnehavares exklusiva rättigheter, vilka enligt 16.1 (a) inbegriper rätten att göra kopior av skyddade verk. Det finns i brittisk rätt inget generellt undantag för enskilda att göra privata kopior. Enbart i artikel 70 CDPA görs undantag från mångfaldiganderätten, vilken ger en rätt för individer att spela in en sändning för att kunna se eller lyssna till verket vid ett mer lämpligt tillfälle. Begreppet sändning definieras i artikel 6 CDPA som en elektronisk överföring av visuella bilder, ljud eller annan information. Undantaget kallas "time-shifting".

Det finns kritik i Storbritannien mot avsaknaden av rätten för enskilda att mångfaldiga för privat bruk.¹²⁵ Rose skriver i en artikel att trots att privatkopiering är förbjuden i Storbritannien är det i praktiken vanligt förekommande att enskilda individer privatkopierar. Han anför att många som kopierar saknar kännedom om att handlingen utgör ett immaterialrättsligt intrång.¹²⁶ Vidare finns åsikter om att försök att kontrollera privatkopieringen kan kollidera med rätten för den enskilda till ett privatliv och anses vara en alltför ingripande åtgärd i den enskildes integritet.¹²⁷

I Storbritannien har diskussioner om införande av ytterligare ett undantag i rättsinnehavarens mångfaldiganderätt. Dåvarande premiärminister Gordon Brown bemyndigade Andrew Gowers att göra en oberoende granskning av Storbritanniens immaterialrätt år 2005. Gowers föreslog i denna oberoende utredning som publicerades 2006 ett antal förändringar, däribland införande av undantaget kallat "format-shifting". Undantaget innebär ett enskilda tillåts att kopiera upphovsrättsligt skyddade verk från en typ av anordning till en annan.¹²⁸ Exempelvis kommer undantaget göra det tillåtet att kopiera musikfiler från en CD-skiva till en extern hårddisk.¹²⁹

I samband med utredningen av lagändringen, att införa undantaget om format-shifting, behandlas frågan om det nya undantaget skulle komma att ge upphov till en rätt för rättsinnehavare att erhålla en rimlig kompensation i enlighet med artikel 5.2 i Infosoc-direktivet. Utredningen ansåg dock att det nya undantaget tillåter endast en begränsad rätt att privatkopiera, vilken inte kommer att ge upphov till någon betydande skada för rättsinnehavare och därmed inte heller medföra en skyldighet att införa ett kompensationsystem. Utredarna anförde vidare att det obetydliga inkomstbortfallet skulle kunna beaktas av företagen som säljer produkterna

---

¹²⁴ Hart, 2002, s. 60.

¹²⁵ Se exempelvis Bently m.fl., 2009, s. 240, Rose, 2008, s. 75 ff.

¹²⁶ Rose, 2008, s. 75.

¹²⁷ Akester m.fl., 2006, s. 165, Karapapa, 2011, s. 256 f.

¹²⁸ *Gowers Review of Intellectual Property*, s. 6, 63 f.

¹²⁹ Bently m.fl., 2009, s. 240.

och eventuellt leda till ett något högre marknadspris på försäljning av exempelvis en CD-skiva. Denna prishöjning bör sedan komma rättsinnehavarna tillhanda och på så sätt kompenseras rättsinnehavarna för den begränsade rätten för enskilda att privatkopiera.¹³⁰ Samma tolkning av det eventuella undantaget och Infosoc-direktivet gjordes av den brittiska organisationen som handlägger immaterialrätter, UK Intellectual Property Office (IPO).¹³¹ Trots utfallet och tolkningen av Infosoc-direktivet som gjorts i den brittiska utredningen, finns emellertid en viss kritik mot den brittiska tolkningen av Infosoc-direktivet. Särskilt detta om rätten till en rimlig kompensation ska ges till rättsinnehavarna.¹³²

5.2.1.2 Diskussion i Sverige

Rätten för enskilda att privatkopiera har funnits i Sverige sedan den nuvarande lagstiftningen ikraftträdande 1960. Privatkopieringen ansågs till en början utgöra endast ett obetydligt intrång i upphovsrättens sfär och blev problematiskt först genom den tekniska utvecklingen som möjliggjort kopiering i större skala.¹³³ Vid införandet av rätten att kopiera för privat bruk framhölls i förarbetena till URL att rättsområdet inte kan omfatta vad som förekommer inom privatlivet.¹³⁴ Trots detta uttalande gjordes en inskränkning av rätten att privatkopiera, vid implementeringen av Infosoc-direktivet. Därigenom förstärktes synen på en individuell rättighetsförvaltning.¹³⁵

Inskränkningen i rätten att privatkopiera motiveras av två anledningar i doktrin och offentligt tryck. För det första att det finns ett betydande praktiskt behov för människor att tillåtas göra privat kopior. För det andra att det i princip är omöjligt att kontrollera vad som sker i den privata sfären.¹³⁶ Dessutom brukar anföras att rätten för enskilda att privatkopiera nationellt är en av de mest praktiskt grundläggande inskränkningarna i upphovsrätten.¹³⁷

5.2.2 Statsfinansierat avgiftssystem

I Norden har traditionellt funnits ett samarbete beträffande upphovsrättens område.¹³⁸ Det finns därför anledning att titta på Norge som till skillnad från många av de övriga europeiska länderna har utformat ett annorlunda system för att kompensera rättsinnehavare. Norge, som är bundna att följa Infosoc-direktivet på grund av EES-avtalen, införde år 2005 ett statsfinansierat avgiftssystem för att uppfylla rätten för rättsinnehavare att erhålla en rimlig kompensation.¹³⁹

---

¹³⁰ *Gowers Review of Intellectual Property*, s. 6, 63 f.

¹³¹ IPO, 'Taking Forward the Gowers Review of Intellectual Property', besökt 2011-12-06.

¹³² Bently m.fl., 2009, s. 240.

¹³³ Ds 1996:61 s. 28 f, Olsson, 2009 I, s. 133 f

¹³⁴ Prop. 1960:17 s. 103.

¹³⁵ Prop. 2004/05:110 s. 106 f.

¹³⁶ Ds 1996:61 s. 28 f, Olsson, 2009 I, s. 133 f.

¹³⁷ Olsson, 2009 II, s. 125.

¹³⁸ Prop. 1997/98:156 s. 21, Olsson, 2009 II, s. 26.

¹³⁹ Rieber-Mohn, 2010, s. 119.

5.2.2.1 Norsk lagstiftning

Vid implementeringen av Infosoc-direktivet diskuterades på vilket sätt Norge skulle uppfylla kravet på en rimlig kompensation. I utredningen (høringsutkastet) ansågs att det inte vore rimligt att totalt förbjuda privatkopiering, utan att det istället vore bättre att tillämpa någon form av kompensationssystem. Utredarna yttrade att det system som valts i många av de övriga europeiska länderna, som en form av ersättning på lagringsmedier och utrustning, medförde ett stort antal problem. De menade att ett kompensationssystem medför svårigheter såsom att göra gränsdragningar beträffande produkter som används, respektive inte används i privatkopieringssyfte. Vidare yttrades att det finns ett antal problem med DRM-system, dubbelersättning och multifunktionella användningsområden. Sammantaget ansåg utredarna till høringsutkastet att ett statsfinansierat system skulle vara lättare att administrera, upprätthålla och skulle bidra till mindre administreringskostnader. Detta trots att det är problematiskt att inte enskilda användare blir betalningsskyldiga, utan att kostnaden erläggs av staten. Ett avgiftssystem ansågs vara en lämplig lösning till dess att det kommer att vara tekniskt möjligt att erhålla ett fullskaligt kopieringsskydd på annat sätt, såsom DRM-system etc.¹⁴⁰

Systemet med det statsfinansierade avgiftssystemet regleras i den norska lagen Lov av 12. Mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (ÅVL). I 12 § ÅVL anges att verk får mångfaldigas för privat bruk med vissa lagreglerade begränsningar. Därigenom uppkommer enligt bestämmelsen en rätt till rimlig kompensation för rättsinnehavarna, vilken ska finansieras genom ett årligt statligt anslag.

Den statliga finansieringen i Norge består av två delar, den första är en typ av individuell fördelning som görs av organisationen Norwaco. Denna fördelas individuellt till de rättsinnehavare som faktiskt varit utsatta för kopiering enligt 12 § ÅVL. Den andra delen är en form av kollektiv fördelning, vilken görs av Fond for lyd og bilde.¹⁴¹ Den individuella fördelningen av Norwaco baseras på, liksom i Sverige, statistiska undersökningar för att försöka kartlägga vilka verk som varit utsatta för kopiering. Kompensationen delas upp mellan de olika verkstyperna, på grund av utfallet i den årliga undersökningen. Den individuella fördelningen görs i ett senare led av Norwacos medlemsorganisationer.¹⁴² De som erhåller kompensation är upphovsmän, utövande konstnärer, producenter och programföretag från EES-området.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Høringsutkast av 2. April 2003, s. 29 ff.

¹⁴¹ Rieber-Mohn, 2010, s. 119, Fond for lyd og bilde hemsida:

<http://www.fondforlydogbilde.no/>, besökt 2011-12-04, Norwacos hemsida:

<http://www.norwaco.no/Privatkopiering/Kompensasjonsordninger>, besökt 2011-12-04.

¹⁴² Norwacos hemsida: <http://www.norwaco.no/Privatkopiering/Begrensninger>, Besökt 2011-12-05.

¹⁴³ Norwacos hemsida: <http://www.norwaco.no/Privatkopiering/Fordeling-av-kompensasjon>, besökt 2011-12-04.

Rättsinnehavare får ansöka om den kollektiva fördelningen av Fond for lyd og bilde. Fonden beslutar därefter genom en helhetsbedömning av vilka som ska erhålla ersättning. Fonden beaktar bland annat konstnärlig bedömning, att ersättningen ska komma tillhanda grupper särskilt utsatta för kopiering, stötta ny norsk produktion och prestanda, vara projektinriktad och uppnå en geografisk och genremässig spridning i landet. Sökningsberättigade är upphovsmän, utövande konstnärer och producenter som bor och arbetar främst i Norge.¹⁴⁴

Kompensationen från Norwaco utgick 2010 på 39,9 miljoner norska kr och Fond for lyd og bilde 28,7 miljoner norska kr.¹⁴⁵

5.2.2.2 Diskussion i Sverige

Det har i Sverige inte förekommit någon diskussion beträffande ett statsfinansierat avgiftssystem. Detta förmodligen på grund av att Sverige redan innan Infosoc-direktivet tillämpade ett system med privatkopieringsersättning. Den svenska lagstiftaren borde kanske emellertid se på grannlandets utformning av begreppet rimlig kompensation såsom ett fullvärdigt alternativt till privatkopieringsersättningen.

5.2.3 Ersättning även på utrustning

Enligt svensk lagstiftning utgår ingen ersättning på utrustning som används i samband med privatkopiering, såsom exempelvis CD-brännare, datorer, skrivare, scanners etc.¹⁴⁶ Det finns emellertid en möjlighet att införa ett ersättningssystem för denna typ av utrustning, vilket har gjorts i ett flertal av EU:s medlemsländer bland annat i Tyskland.

5.2.3.1 Tysk lagstiftning

Reglerna om privatkopiering och rimlig kompensation regleras idag i den tyska upphovsrättslagen Urheberrechtsgesetz (UrHg). I 53 § UrHg anges normerna för rätten att privatkopiera och i 54 § UrHg anges rätten till rimlig en kompensation. Enligt tysk rätt är det möjligt att kopiera för privat bruk i både analog och digital form, förutsatt att det inte sker i ett direkt eller indirekt kommersiellt syfte. Verket får inte heller göras olovligt tillgängligt för allmänheten. Mångfaldigande får göras på ett visst antal angivna grunder och vidare regleringar i bestämmelsen.¹⁴⁷

I 54 § UrHg föreskrivs att ersättning ska utgå på alla lagringsenheter, apparater och tillbehör, vilka kan användas för att framställa kopior enligt 53 § 1-3 st. Ersättningsnivåerna fastställs genom förhandlingar mellan företrädare för rättsinnehavarorganisationer och företrädare för industrier

---

¹⁴⁴ Fond for Lyd og Bildes hemsida: <http://www.fondforlydogbilde.no/hvordan-soke/hva-kan-fa-stotte/>, besökt 2012-03-11, <http://www.fondforlydogbilde.no/hvordan-soke/soknadsbehandling/>, besökt 2012-03-11.

¹⁴⁵ Norwacos hemsida: <http://www.norwaco.no/Privatkopiering/Kompensasjonsordninger>, besökt 2011-12-05.

¹⁴⁶ Se avsnitt 3.1.

¹⁴⁷ Se vidare 53 § andra och tredje styckena UrHg.

bakom anordningarna eller utrustningen. Ersättningen grundas på den faktiskt användningen enligt 53 § 1-3 st UrHg¹⁴⁸ och tekniska skyddsåtgärder ska tas i beaktande enligt 95 a § UrHg. Även objektens egenskaper, med speciell hänsyn till deras upptagningskapacitet, prestationsförmåga och användning för andra ändamål än privatkopiering ska uppmärksammas. Ersättning ska sammantaget vara skälig och vara anpassad efter prisnivån på den övriga marknaden.¹⁴⁹ Importörer, återförsäljare och operatörer av material, vilka träffas av ersättningen, är ersättningsskyldiga.¹⁵⁰ Det finns i lagstiftningen ett antal mer specifika regler i 54 d-h §§ UrHg angående redovisning, kontroll och detaljer kring organisationens handläggning.

I den tyska lagstiftningen tas ersättning ut på utrustning och hjälpmedel, vilka används vid privatkopiering, bland annat på datorer och CD-brännare.¹⁵¹ Om och i vilken omfattningen en sådan ersättningsanordning är förenlig med Infosoc-direktivet är nu under prövning. Den tyska federala Högsta domstolen (Bundesgerichtshof) har i juli 2011 begärt två förhandsavgörande av EU-domstolen beträffande ersättningsskyldighet för skrivare och datorer.¹⁵²

5.2.3.2 Diskussion i Sverige

Redan vid privatkopieringsersättnings införande i svensk rätt 1999 diskuterades om privatkopieringsersättning även skulle utgå på utrustning och hjälpmedel, vilka används i samband med privatkopiering. Utredarna fann emellertid att en sådan ordning skulle var alltför komplex och att lösningen endast valts i ett fåtal länder. Det yttrades att ett utökat system skulle medföra ett antal svårigheter, såsom att det skulle vara svårt att beräkna en rimlig ersättning på utrustning, enär ett utförande beror på andra omständigheter än nyttjande till privatkopiering. Exempelvis kan nämnas när produkten är utformad som en ”lyxprodukt” och innehåller mer kapacitet än vad som i realiteten används. Vidare framhölls att utrustning som används vid privatkopiering har flera olika funktioner och inte alla av dessa ska träffas av ersättningen. Genom att införa ersättning enbart på lagringsenheter skulle compensation dessutom inte komma att bli alltför betungande för konsumenterna. Detta till följd av att ersättningen procentuellt sätt blir lägre på billigare varor, såsom anordningar, och därmed leder till en lägre kostnad för konsumenterna. Sammantaget ansåg utredarna att en ersättning enbart på upptagningsanordningar skulle utgöra ett bättre alternativ som skulle anses stå i god relation till det faktiska nyttjandet.¹⁵³

---

¹⁴⁸ Karnell, 2008, s. 55 f.

¹⁴⁹ 54 a § UrHg.

¹⁵⁰ 54 b-c §§ UrHg.

¹⁵¹ Karapapa, 2011, s. 256, Hart, 2002, s. 60.

¹⁵² Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshofs (Tyskland), C-459/11, *Fujitsu Technology Solutions GmbH mot VG Wort*, från den 5 september 2011, Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshof (Tyskland), C-460/11, *Hewlett-Packard GmbH mot VG Wort*, den 5 september 2011.

¹⁵³ Prop. 1997/98:156 s. 25 f.

En utvidgning av ersättningsystemet angående utrustning debatterades återigen vid implementeringen av Infosoc-direktivet. Slutsatsen av utredningen blev att det inte fanns skäl att utöka materialkatalogen. Det ansågs att redan inskränkningen av rätten att privatkopiera, gjorde att många tidigare legala privatkopieringssituationer kom att falla utanför ersättningsens tillämpningsområde. Vidare att en teknisk utveckling på området har gjort det möjligt att begränsa eller ta betalt för kopieringen. Till sist yttrades i förarbetena att den analoga kopieringen sker i en sådan begränsad omfattning, att det inte ansågs föreligga några skäl till att utvidga ersättningen.¹⁵⁴ I promemorian behandlades även denna fråga. Det framhölls att en ersättning på utrustning och hjälpmedel skulle leda till en dubbelersättning, vilken inte skulle få något stöd eller acceptans hos befolkningen och skulle därav skulle undvikas.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Prop. 2004/05:110 s. 310 f, Ds 2003:35 s. 160 ff.

¹⁵⁵ Ds 2003:35 s. 162.

6 Analys av dagens reglering om kassettersättning

Privatkopieringsersättningen har varit under debatt sedan dess införande i svensk rätt. Rättsområdet är dynamiskt till följd av en ständig teknisk utveckling, vilket ideligen förändrar förutsättningarna för lagstiftningen. Det angavs i förarbetena till lagen 2005 att en översikt av privatkopieringsersättningen skulle utgöras senast 3 år efter implementeringen av Infosoc-direktivet.¹⁵⁶ Översiktliga utredningar har gjorts,¹⁵⁷ men ett flertal av de problem som lyfts fram nedan har inte behandlats.

6.1 Finns det ett nutida behov av ett ersättningssystem

Jag anser att privatkopieringsersättningen i huvuddrag fyller en viktig funktion i samhället. Den bakomliggande tanken att kompensera upphovsmän och närstående rättsinnehavare är en vital del av upphovsrätten som möjliggör kulturell mångfald och utveckling. Emellertid innan den tekniska utvecklingen, som ökade möjligheterna till privatkopiering, ansågs rätten att privatkopiera i Sverige inte ge upphov till några betydande konsekvenser för rättsinnehavare.¹⁵⁸ Idag kanske vi är på väg tillbaka till en sådan utgångspunkt och syftet med lagen kan vara överspelad, till följd av att rättsinnehavare finner andra vägar att erhålla kompensation. En minskning av ersättningen kan urskönjas ur Copyswedes årsredovisning från 2010.¹⁵⁹

6.1.1 EU-rätt och avskaffande av ett ersättningssystem

Infosoc-direktivet utgör ramverket till rätten för upphovsmän och närstående rättsinnehavare att erhålla en rimlig kompensation. Vad som menas med begreppet rimlig kompensation är emellertid fortfarande relativt oklart, till följd av att EU lämnat ett stort utrymme till dess medlemsländer att utforma reglerna och att det är ett relativt nytt rättsområde med begränsad rättspraxis.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Prop. 2004/05:110 s. 145.

¹⁵⁷ SOU 2010:24, SOU 2011:32.

¹⁵⁸ Ds 1996:61 s. 28 f, Olsson, 2009 I, s. 133 f.

¹⁵⁹ Se Copyswedes årsredovisning år 2010, tabell på s. 11:

http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/2010_Copyswede_ARV_sve_WEB.pdf, besökt 2011-12-18.

¹⁶⁰ Se avsnitt 4.

Ett avskaffande av privatkopieringsersättningen, utan ett införande av ett annat kompensationsystem, skulle kunna strida mot artikel 5.2 i Infosoc-direktivet. Samtidigt kan en annan tolkning av direktivet legitimera en avsaknad av att utge kompensation. Detta mot bakgrund av att det i direktivet anges att hänsyn ska tas till tekniska skyddsåtgärder,¹⁶¹ till att förhindra dubbelkompensation och att ingen ersättning behöver utgå i de fall kopieringen endast utgör en obetydlig skada för upphovsmannen.¹⁶²

6.1.2 Lagring av annat material än skyddade verk, dubbelkompensation och piratkopiering

Som ovan anförts finns det en omfattande kritik mot systemet med privatkopieringsersättning och behovet av ett ersättningssystem. Denna kritik riktas mot att lagringsmedia används till annat än privatkopiering, att mångfaldigande kompenseras redan på annat sätt och att privatkopieringsersättning även påverkar olaglig kopiering.¹⁶³

Att lagringsmedia används till annat än privatkopieringen är en negativ konsekvens av systemet med privatkopieringsersättningen, men är en omedelbar följd av dess utformning. Grundtanken med ersättningen är inte att vara en konsumtionsregel, utan ersättning tas ut schablonmässigt till följd av att individer ges rätt att privatkopiera. Jag anser inte att det vore möjligt att reglera ersättningen så att endast anordningar som används till privatkopiering omfattas. Ett avskaffande enbart på grund av att multifunktionella användningsområdet *per se* talar inte mot kompensationsystemets legitimitet. Ett sådant avskaffande skulle dessutom kunna strida mot Infosoc-direktivet och rätten till rimlig kompensation.

Kritiken mot att upphovsmän redan kompenseras genom DRM-system och licensieringar är, enligt min mening, det största hotet mot privatkopieringsersättningen. Detta verkar dessutom ha uppmärksammats av såväl Europeiska kommissionen, som Regeringskansliet och den norska lagstiftaren.¹⁶⁴ DRM-system och licensieringar kommer förmodligen i framtiden utgöra fullvärdiga alternativ till systemet med privatkopieringsersättning. Dock finns ett antal nackdelar med dessa tekniska lösningar som måste åtgärdas innan ett avskaffande kan vara aktuellt. Detta på grund av att ett flertal produkter som är utsatta för privatkopiering saknar kopieringsspärningar och ett avskaffande av privatkopieringsersättningen till förmån för DRM-system och licensieringar skulle ålägga en börda på producenter och tillverkare av de skyddade medierna att införa sådana system. Vidare finns problem med program som syftar till att kringgå olika spärningar och begränsningar i antal kopior. Givetvis går det att försöka motverka sådana negativa följder, men ett fullständigt skydd kommer inte att kunna ges. En lösning med DRM-system och

---

¹⁶¹ Artikel 5.2 (b), artikel 6 och skäl 39 i Infosoc-direktivet.

¹⁶² Skäl 35 i Infosoc-direktivet.

¹⁶³ Se avsnitt 5.1.

¹⁶⁴ Se avsnitt 5.

licensieringar som ersättare för privatkopieringsersättningen överlämnar dessutom stort inflytande till företag som säljer upphovsrättsligt skyddade produkter. Detta kan ge upphov till begränsningar i rätten för enskilda att privatkopiera. Samtidigt skulle det vara svårt att säkerställa att ett ökat pris på skyddade verk kommer de skadade upphovsmän tillhanda.

Slutligen ska kritiken mot piratkopiering och privatkopieringsersättningens påverkan bemötas. Appelros åsikt, att privatkopieringsersättningens roll är utspelad till följd av implementeringen av IPRED,¹⁶⁵ anser jag inte hör hemma i diskussionen om kassettersättningen. Syftet med ersättningen är inte att kompensera upphovsmän för olaglig kopiering, utan laglig sådan. Dessa argument om lagens lämplighet lämnas därav utan vidare avseende.

Var för sig hyser jag åsikten att de kritiserade faktorerna inte talar för att avskaffa systemet med privatkopieringsersättningen, men om alla aspekter sätts i ett sammanhang kan frågan ställas åter. Om man från dagens ersättningsanordningar tar bort lagring av annat material än privatkopiering av skyddade verk är frågan om det i betydande mån finns någon kopiering kvar att kompensera för procentuellt sätt.¹⁶⁶ En utredning angående behovet av privatkopieringsersättningen borde göras, för att närmre besvara hur stor del av kopieringen som faktiskt ska omfattas av ersättningen. Förmodligen är det idag enbart en betydligt mindre del av ersättningsbelagda anordningar som används till att lagra privatkopierat material. Emellertid har jag svårt att tro att lagen funktion är överspelad, bland annat med hänvisning till Copyswedes årsredovisningar.¹⁶⁷ Vidare sätts ersättningsnivåerna ner till följd av dubbelkompensation, att anordningar använts till lagring av annat material och piratkopiering. Detta är troligtvis tillräckligt för att försöka kontrollera och balansera intressena mellan upphovsmän, näringsidkare och konsumenter. Likväl måste en viss reservation och uppsyn ständigt göras mot att det inom en snar framtid kanske inte finns något behov av ett ersättningssystem.¹⁶⁸

6.2 Dagens ersättningssystem

Den svenska implementeringen av Infosoc-direktivet och rätten till rimlig kompensation är i stort ett riktigt och välfungerade system, vilket uppfyller de krav som ställs på medlemsländer i direktivet. Vidare i min analys kommer jag därav att fokusera på känsliga frågor där det finns olika meningar om hur reglerna ska utformas.

---

¹⁶⁵ Se avsnitt 5.1.3.

¹⁶⁶ Se avsnitt 5.1.

¹⁶⁷ Se Copyswedes årsredovisning år 2010:

http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/2010_Copyswede_ARV_sve_WEB.pdf, besökt 2011-12-18.

¹⁶⁸ Se avsnitt 5.1 och 6.1.

6.2.1 Verk och anordningar som omfattas av rätt till ersättning

De produkter som idag omfattas av privatkopieringsersättning är ”anordningar på vilka ljud eller rörliga bilder kan tas upp och som är särskilt ägnade för framställning av exemplar för privat bruk”.¹⁶⁹ Ersättningen gäller även vissa närstående rättigheter.¹⁷⁰ Emellertid så kan kompensation enligt artikel 5.2 Infosoc-direktivet uttagas på alla typer av medier utförda av en fysisk person för icke-kommersiellt bruk. Det vill säga direktivet medger förmodligen att även andra typer av verk och anordningar kan träffas av ersättningen.

6.2.1.1 Skyddade verk

6.2.1.1.1 Nationellt

Vilka verkstyper som ska omfattas av privatkopieringsersättningen diskuterades vid introduktionen av lagen. Som skäl för att enbart omfatta ljud och bild anfördes att dessa verkstyper är särskilt utsatta för privatkopiering. Först vid sändning via radio eller television eller på en annan anordning, varigenom den kan återges, uppkommer en ekonomisk konsekvens som får betydelse för upphovsmannen.¹⁷¹

Frågan om omfattningen av ersättning i relation till verkstyper konfererades återigen vid implementeringen av Infosoc-direktivet. I utredningen övervägdes om ersättningen skulle utvidgas till att omfatta verk som gjorts tillgängliga via internet, genom att inkludera *verk som överförs till allmänheten*, 2 § tredje stycket första punkten URL.¹⁷² Bestämmelsen tar sikte på situationer när verk på ”trådbunden eller trådlös väg görs tillgänglig för allmänheten från en annan plats än den där allmänheten kan ta del av verket” (det vill säga Radio- och TV-sändningar, Internet, fildelningsprogram peer-to-peer).¹⁷³ Utredningen besvarade frågan negativt, till följd av att privatkopiering från internet inte kunde betraktas så vanligt förekommande att ett införande kunde legitimeras. Dock framhölls vikten av att observera utvecklingen och vid en eventuell förändring göra en mer ingående utredning av ett införande och eventuellt ändra lagen.¹⁷⁴

Idag tillgängliggörs verk vanligtvis på internet, men erhåller trots detta ingen kompensation. Samtidigt skulle en utökning av ersättningen till att inkludera internet kunna medföra fler och mer omfattande problem beträffande DRM-system, licensieringar och dubbelersättning. Trots nackdelar finner jag att den nuvarande utformningen av privatkopieringsersättningen inte är anpassad efter verkligheten. En

---

¹⁶⁹ 26 k § URL.

¹⁷⁰ 45, 46 och 49 a §§ URL.

¹⁷¹ Prop. 1997/98:156 s. 23 f.

¹⁷² Prop. 2004/05:110 s. 129 f, Ds 2003:35 s. 159 f.

¹⁷³ Olsson, 2009 II, s. 62 f.

¹⁷⁴ Prop. 2004/05:110 s. 129 f, Ds 2003:35 s. 159 f.

utökning av ersättningen till att omfatta verk som överförts till allmänheten krävs till följd av att internet idag används i vardagslivet.

I gällande reglering omfattas, förutom upphovsrättsligt skyddade verk, dessutom vissa typer av närstående rättigheter. Dock har ljudradio- och televisionsföretag och producenter till databaser uteslutits från rätten till ersättning. Angående producenter till databaser kan ett uteslutande från ersättning, inte anses kontroversiell till följd av att databaser inte privatkopieras i någon större utsträckning.

En diskussion om ett införande av en rätt för ljudradio- och televisionsföretagen att erhålla ersättning har debatterats. Som skäl för ett uteslutande har i förarbetena yttrats att dessa medier utsänder annans skyddade verk och att företagens utsändningar skyddas mot kopiering som sådan genom utsändningsrätten i 48 § URL.¹⁷⁵ Vid implementeringen av Infosoc-direktivet kritiserade the Union of Broadcasting Organizations for Cable Distribution in Sweden (UBOS) i ett remissuttalande att ersättning inte utges till ljudradio- och televisionsföretag. Enligt UBOS ger artikel 2(e) i Infosoc-direktivet en ensamrätt för radio- och televisionsföretag till upptagningar av deras utsändningar. Organisationen yttrade att de därmed har en rätt att erhålla en rimlig kompensation enligt artikel 5.2(b) mot bakgrund av att fysiska personer ges rätt att privatkopiera skyddade verk. Till bemötande av uttalanden framhölls i förarbetena att det, i enlighet med Infosoc-direktivet, inte föreligger någon plikt att införa ersättning för ljudradio- och televisionsföretag. Ett behov av ett sådant införande ansågs inte föreligga.¹⁷⁶

Enligt mitt tycke och i enlighet med syftet med privatkopieringsersättningen, att kompensera rättsinnehavare, ska ersättningen inte utsträckas till att gälla även ljudradio- och televisionsföretagen. Trots att, som framhölls ovan, att ingen grupp av närstående rättsinnehavare ska diskrimineras,¹⁷⁷ utsänder ljudradio- och televisionsföretagen redan skyddade verk. Företagen erhåller ersättning för egenproducerade program vilket jag anser är tillräckligt. Ytterligare utökning av ersättningen bör inte göras.

6.2.1.1.2 Internationellt

Skyddade verk som mångfaldigas har ofta utländsk härkomst. Den internationella regleringen är därav en viktig aspekt i dagens globala samhälle. Regleringen kan, liksom ovan hänvisat, uppdelas i två grupper, länder inom EES och länder utanför EES.

Att fysiska och juridiska personer inom EES-området behandlas som nationella, är en grundförutsättning för samarbetet och kan inte ifrågasättas. Däremot att ersättningen till länder utanför EES enbart utgår på grundval av

---

¹⁷⁵ Prop. 1997/98:156 s. 23 f.

¹⁷⁶ Prop. 2004/05:110 s. 145 f.

¹⁷⁷ Se avsnitt 3.1.1.

reciprocitet måste anses medföra vissa rubbningar i systemet. En stor del av dagens kopierade verk kommer ursprungligen från länder som exempelvis USA. Reciprocitetsregeln kan medföra att medborgare som härrör utanför EES-området fördelas. Till fördel för ett reciprocitetssystem talar dock att i länder, vilka saknar ett ersättningssystem, ges skyddade verk inom EES ingen kompensation. Fördelningen av ersättningen måste vara administrativt försvarbar och kunna fördelas till andra länders rättsinnehavare. Avsaknad av ett kompenationssystem i dessa länder innebär troligtvis att det inte finns någon administration kring fördelning, vilket kan medföra besvär.

Trots ett stort antal nackdelar anser jag att privatkopieringsersättningen ska spegla verkligheten och utgå till alla upphovsmän, dock att vissa reservationer bör göras med hänsyn till ett genomförbart och kostnadseffektivt system. Nationella och internationella rättsinnehavare bör därmed i möjligast mån behandlas enligt samma principer utan hänsyn till ett reciprocitetssystem.

6.2.1.2 Anordningar

Det tycks finnas en trend i Europa att utöka ersättningssystem till att omfatta multifunktionella produkter, såsom datorer och utrustning som används vid privatkopiering.¹⁷⁸ Frågan är om detta är en trend som Sverige bör följa eller om det finns anledning till att hålla sig mer restriktiv till antal produkter som omfattas av ersättningen.

Idag uttagas det i Sverige ersättning på såväl digitala som analoga anordningar. Arbete med att utöka ordningen till att omfatta andra typer av anordning pågår ständigt av Copyswede.¹⁷⁹ Organisationen hävdar att privatkopieringsersättningen har minskat bland annat till följd av att privatkopiering idag görs på andra anordningar än de ersättningsbelagda.¹⁸⁰

6.2.1.2.1 EU-rätt och en utökad anordningskatalog

I *Padawan* gjorde EU-domstolen en vid tolkning av medier som omfattas av rätten till en rimlig kompensation. Domstolen yttrade att det måste finnas ett samband mellan tillämpningen av ersättningen, som ska uppfylla den rimliga kompensationen, och en presumtion att denna typ av anordning ska användas till mångfaldigande för privat bruk.

Det finns emellertid andra som har en mer restriktiv tolkning av domen. I en artikel skriver Batchelor, Jenkins och Butter att domslutet skulle kunna tolkas som att det inte är tillåtet att uttaga diskriminerande ersättningsanspråk. Författarna ifrågasätter den vida tolkningen av domen

---

¹⁷⁸ Bakgrundsdokument 2006, 'Copyright levies in a converging world', s. 8 f, besökt 2011-11-29.

¹⁷⁹ Copyswedens hemsida:

http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/%C3%A5rsredovisning09sv.pdf, besökt 2011-12-10.

¹⁸⁰ Copyswedens årsredovisning 2010:

http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/2010_Copyswede_ARV_sve_WEB.pdf, besökt 2011-12-20.

mot bakgrund av utslaget i *Padawan* och frågan hur stark länken mellan skadan och uttag av ersättningen måste vara i realiteten.¹⁸¹ Detta grundar författarna på uttalandet i *Padawan*; ”[T]he harm which may arise from each private use, considered separately, may be minimal and therefore does not give rise to an obligation for payment”.¹⁸² Detta skulle enligt Batchelor, Jenkins och Butter kunna medföra att en svagare typ av länk, mellan en eventuell skada och en speciell anordning eller utrustning, kan innebära att det inte finns någon betydande skada och därför ingen legitim anledning att uttaga ersättning.¹⁸³

Vilka anordningar som kan omfattas av eller som bör uteslutas av rätten till ersättning i enlighet med Infosoc-direktivet är fortfarande relativt oklart. Var gränsen går mot anordningar, som enbart minimalt används till privatkopiering och endast ger upphov till en obetydlig skada enligt skäl 35 är svårt att dra. Idag finns ett stort antal multifunktionella anordningar som leder till svåra gränsdragningsproblem. Trots att EU-domstolen tycks tolka anordningar och medier som omfattas av lagstiftningen relativt brett, bör en viss försiktighet råda. Det kan komma att finnas anordningar, som på grund av en svag länk till privatkopiering, medför endast en minimal skada och därav inte omfattas av en rätt till rimlig kompensation.

6.2.1.2.2 Svensk rätt och en utökad anordningskatalog

Bestämmelsen i 26 k § URL kan enligt Levin, förmodligen anses vara i överensstämmelse med EU-rätten. Mycket talar dessutom för att det är möjligt att utöka antal anordningar i den svenska rätten, inom ramen för Infosoc-direktivet.¹⁸⁴

Begreppet *särskilt ägnade* infördes i den svenska lagstiftningen för att utesluta anordningar, som sällan används till mångfaldigande för privat bruk.¹⁸⁵ IMI riktade kritik mot begreppet i Europeiska kommissionens konsultation i juni 2006. Organisationen yttrade att det inte finns några objektiva och verifierbara standarder för att avgöra vilken typ av utrustning/anordning som används i privatkopieringssyfte.¹⁸⁶ Kritik kan anföras mot att begreppet är vagt och föranleder gränsdragningsproblem i relation till vilka produkter som omfattas av bestämmelsen. Jag har emellertid svårt att se en möjlig utformning som både försöker inskränka begreppet av anordningar som ska omfattas och som är teknikneutral.

Det finns dock andra problem med gällande utformning och ordalydelsen särskilt ägnade för privatkopiering. Begreppet kan tänkas, till skillnad från utgången i *Padawan*, utesluta ett större antal anordningar än Infosoc-direktivet. Genom att vara särskilt ägnade för privatkopiering kan det ifrågasättas hur stor del av materialet som måste användas till

---

¹⁸¹ Batchelor m.fl., 2011, s. 278 f.

¹⁸² *Padawan*, para. 46.

¹⁸³ Batchelor m.fl., 2011, s. 278 f.

¹⁸⁴ Levin, s. 201.

¹⁸⁵ Prop. 1997/98:156 s. 25 f.

¹⁸⁶ Svar från IMI 2006, 'Copyright levies in a converging world', besökt 2011-11-29.

mångfaldigande för privat bruk. Problematiken diskuterades i samband med implementeringen av Infosoc-direktivet. I utredningen anfördes att en framtida teknisk utveckling skulle kunna innebära att multifunktionell teknik inte kommer att kunna rymmas inom begreppet särskilt ägnade. En sådan utveckling skulle enligt förarbetena kunna innebära ett urholkande av systemet med privatkopieringsersättning och var en fråga som, enligt förarbetena, noga skulle följas upp.¹⁸⁷

Bedömningen av begreppet särskilt ägnade är nu under prövning genom att UMA och Copyswede tvistar om ersättning ska uttagas på USB-minnen och externa hårddiskar. Nyckelfrågan ligger i om dessa produkter är särskilt ägnade för privatkopiering.¹⁸⁸ Trots att *Padawan* eventuellt stödjer en utökning av antal anordningar, kan den svenska lagstiftningen sätta käppar i hjulet. Det kommer att bli intressant att följa utfallet av domen mellan Copyswede och UMA. Frågan som aktualiseras är om lagstiftningen inte redan på detta plan är förlegad. Slutsatsen av detta återstår att se. I de fall dessa anordningar omfattas av begreppet krävs förmodligen en omgående förändring av bestämmelsen i 26 l § URL.

6.2.1.2.3 Analoga anordningar

Numera sker privatkopieringsersättning ofta digitalt och mer sällan på analoga anordningar, såsom kassett- och VHS-band.¹⁸⁹ Utrustning till mångfaldigande saknas och analog framställning är dessutom ofta av sämre kvalitet än digital. Ersättning för sådan kopiering skulle därmed kunna elimineras med stöd av skäl 35 i Infosoc-direktivet, som fastslår att när skadan för rättsinnehavaren är liten behöver ingen kompensation utges.

6.2.1.2.4 Lagringsenheter

Vid införandet av systemet med privatkopieringsersättning betonades behovet av en klar och enkel lagstiftning, vilken inte skulle leda till konkurrensnackdelar på marknaden.¹⁹⁰ Även Infosoc-direktivets syfte är att harmonisera lagstiftningen i Europa och att förhindra konkurrensbegränsningar på den fria marknaden.¹⁹¹ Trots dessa båda uttalanden uttagas idag ersättning enbart på vissa typer av lagringsenheter, oaktat att även enheter som utesluts, såsom lagringsenheter i mobiler och datorers hårddiskar, används till att lagra privatkopierade verk. Att ersättning uttagas på den ena och inte den andra ger en inkonsekvent och konkurrensbegränsande lagstiftning.

---

¹⁸⁷ Prop. 2004/05:110 s. 131 f.

¹⁸⁸ Copyswedens hemsida: <http://www.copyswede.se/nc/news/artikel/skiljenaemnd-avgoer-om-privatkopieringsersaettning-ska-utgaa-foer-externa-haarddiskar-och-usb-minnen/>, besökt 2011-11-24.

¹⁸⁹ Copyswedens hemsida: http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/2010_Copyswede_Fordelnbro_sve_WEB.pdf, besökt 2011-12-10.

¹⁹⁰ Prop. 1997/98:156 s. 20.

¹⁹¹ Se avsnitt 4.1.

Vid implementeringen av Infosoc-direktivet behandlades frågan om att utöka anordningskatalogen gällande privatkopieringsersättningen, till att omfatta exempelvis datorers hårddiskar. Ett antal nackdelar anfördes dock som skäl mot en utvidgning gällande såväl lagringsenheter som utrusning. Detta med hänsyn till att det gjorts en inskränkning av rätten att privatkopiera, att rättsinnehavare funnit andra vägar att erhålla ersättning och att den resterande kopieringen utgjorde ett obetydligt förfång. Sammantaget ansågs en utvidgning av anordningar inte lämpligt.¹⁹² En mer utförlig utredning i relation till datorers hårddiskar behandlades mer ingående i promemorian. Ett huvudargument som anfördes var att det inte går att ändra bestämmelsen i 26 l § URL så att även multifunktionella anordningar omfattas av ersättningen. Detta skulle enligt utredarna innebära ett avsteg från en rent civilrättslig ordning, vilket inte ansågs lämpligt.¹⁹³

Nackdelarna med en utvidgning av ersättningsbelagda anordningar, som framhölls i förarbeten, rör idag såväl anordningar som omfattas respektive utesluts från ersättningskrav. Det finns ingen åtskillnad mellan lagring på en musikmobil som på ett USB-minne. Vidare skulle ett större antal anordningar uteslutas om ovan anförda nackdelar ansågs vara vägledande för bedömningen av vilka anordningar som ska ersättningsbeläggas. Dessa argument talar därmed inte för att exkludera vissa produkter, utan enbart att en nedsättning generellt borde förekomma med hänsyn till anordningen ifråga.

En utvidgning av antalet anordningar som beläggs med ersättning borde göras, dock men en reservation om att en eventuell förändring av begreppet *särskilt ägnade* måste utföras.¹⁹⁴ Att anordningar som i vissa fall är utbytbara mot varandra behandlas olika leder till ojämnbördig konkurrens. Därav borde alla typer av digitala lagringsenheter omfattas av lagen det vill säga även datorer och musikmobiler.

6.2.1.2.5 Utrustning

Ingen ersättning uttagas idag på utrustning som används vid privatkopiering, såsom exempelvis CD-brännare, datorer, skrivare, scanners.¹⁹⁵ Det finns förmodligen en möjlighet att införa ett ersättningssystem för denna typ av utrustning, vilket har gjorts i ett flertal av EU:s medlemsländer.¹⁹⁶ En närmare utredning om att utöka ersättningen till utrustning kommer att behandlas vidare i kapitel 6.3.3 i samband med att en komparation görs med det tyska rättssystemet.

---

¹⁹² Prop. 2004/05:110 s. 130 f, Ds 2003:35 s. 160 ff.

¹⁹³ Ds 2003:35 s. 161 f.

¹⁹⁴ 26 k § URL.

¹⁹⁵ Se avsnitt 3.1.

¹⁹⁶ Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 5 ff, besökt 2011-11-24.

6.2.2 Vem/vilka är skyldiga att betala ersättning

Ersättning uttagas av näringsidkare i egenskap av importörer och tillverkare av anordningar som är ersättningsskyldiga enligt 26 k § URL, som sedan indirekt överför kostnaderna på konsumenterna. Ett ersättningssystem som direkt gör enskilda personer betalningsansvariga vore önskvärt, vilket IMI anförde som kritik vid Europeiska kommissionens konsultation 2006.¹⁹⁷ I praktiken skulle en sådan lösning vara svår att utforma, leda till ökade administrativa kostnader och att många anordningar skulle undkomma ersättning. Därav anser jag att den bästa lösningen är att näringsidkare som i sin professionella verksamhet tillverkar eller importerar anordningar träffas av ersättningen. En sådan ordning är dessutom i enlighet med Infosoc-direktivet, genom *Padawan* och *Opus*.

Vid införandet av lagen diskuterades om ersättningsrätten även skulle åläggas grossister och detaljister. I förarbetena anfördes dock vikten av att enbart hålla ett mindre antal parter ansvariga mot bakgrund av att lätt kunna administrera och kontrollera efterföljningen av lagen. Detta mot bakgrund av att ersättning enbart ska erläggas en gång per anordning.¹⁹⁸ I enlighet med detta skulle ett införande av att göra flera betalningsskyldiga medföra stora nackdelar. En utökning av ersättningsskyldigheten finner jag därav inte försvarbar.

6.2.3 Ersättningsnivåer

Dagens ersättningsnivåer är fastslagna i 26 l § URL, men ska tolkas mot bakgrund av EU rätten och dess praxis.

I tabellen speglas skillnaderna mellan lagreglerade ersättningsnivåer och befintliga avtalade nivåer. Nivåerna är hämtade från Copysweddes hemsida, december 2011.¹⁹⁹

Produkter	Avtalade ersättningsnivåer	Belopp avtalade ersättningsnivåer	Enligt lagen fastställda ersättningsnivåer	Belopp enligt lagstadgade ersättningsnivåer
CD-R 900 MB	0,60 kr upp till 900 MB	0,60 kr	0,25 öre X MB	2, 25 kr
CD-RW 900 MB	0,95 kr upp till 900 MB	0,95 kr	0,4 öre X MB	3, 60 kr
DVD-R/R+ 4,7 GB	2,65 kr	2,65 kr	0,25 öre X MB	11,75 kr
DVD-RW/RW+ 4,7 GB	4,25 kr	4,25 kr	0,4 öre X MB	18,80 kr
MP3, hårddiskar, DVD-spelare med inbyggt	3,5 kr/GB	3,50 -175 kr	0,4 öre X MB	4- 200 kr

¹⁹⁷ Svar från IMI 2006, 'Copyright levies in a converging world', besökt 2011-11-29.

¹⁹⁸ Prop. 1997/98:156 s. 26 ff.

¹⁹⁹ Se avsnitt 3.3.3.

<i>minne <50 GB</i>				
<i>MP3, hårddiskar, DVD-spelare med inbyggt minne >250 GB</i>	300 kr	300 kr	0,4 öre X MB	>1000 kr
<i>Externa hårddiskar 1000 GB</i>	40 kr	40 kr	0,4 öre X MB	4000 kr
<i>USB-minne med en lagringskapacitet på 2 GB</i>	50 Öre/GB upp till 80 GB = 1 kr	1 kr	0,4 öre X MB	8 kr
<i>USB-minne med en lagringskapacitet på 32 GB</i>	50 Öre/GB upp till 80 GB = 16 kr	16 kr	0,4 öre X MB	128 kr

*En GB är 1000 MB.

6.2.3.1 Ersättningsnivåer i gällande lagstiftning

6.2.3.1.1 Behov av fastsatta ersättningsnivåer

Dagens lagreglerade ersättningsnivåer skiljer sig, enligt tabellen ovan, markant från de förhandlade ersättningsnivåerna. I praktiken kan det därmed ifrågasättas om det finns ett behov av lagreglerade ersättningsnivåer eller om de istället skulle kunna ersättas med en teknikneutral term, såsom *rimlig kompensation*.

Det finns ett antal fördelar med fastsatta ersättningsnivåer. Med fastställda maxbelopp finns en rättssäkerhets- och legalitetsaspekt, vilka dessutom utgör en utgångspunkt i parternas förhandling om en nedsättning av ersättningen. Ett avskaffande av fastsatta nivåer till förmån för en teknikneutral term, skulle ge mer inflytande åt förhandlingsparterna, vilket kan få effekter på marknaden och priset för konsumenterna. Samtidigt är kompensationen ständigt föränderlig och ska enligt Infosoc-direktivet bedömas i varje enskilt fall. Fastsatta regler blir snabbt förlegade vilket har medfört att dagens fastsatta nivåer i vissa fall är orimligt höga. En DVD med inbyggt minne på 250 GB ska enligt gällande lag beläggas med en ersättning på 1000 kr. Vidare, vilket behandlas mer ingående nedan, måste förhandlingsparternas motstående intresse och relativa jämbördiga förhandlingsstyrka utgöra tillräckliga motviker för att ge ett större utrymme åt parterna på marknaden.

Sammantaget finner jag, i enlighet med ovan nämnda skäl, att ett avlägsnande av de lagstadgade ersättningsnivåerna borde utföras och ersättas med en flexibel term, såsom exempelvis *rimlig kompensation*. För trots alla negativa konsekvenser som anförts ovan, är dagens reglering i princip redan en flexibel parameter. En sådan ordning borde även avspeglas i lag.

6.2.3.1.2 Lagstadgade ersättningsnivåers struktur och utformning

Trots att jag anser att dagens lagstadgade ersättningsnivåer bör avlägsnas ur upphovsrättslagen finns anledning att diskutera utformningen av ett kvarvarande av bestämmelsen avseende ersättningsnivåerna. För om fastsatta nivåer fortfarande ska finnas kvar kan det komma att krävas förändringar av gällande lag. Detta avseende att motverka ovan problem med fastsatta nivåer i relation till alltför höga ersättningsnivåer och ett eventuellt införande av ett takbelopp.

Vid implementeringen av Infosoc-direktivet höjdes ersättningsnivåerna, till följd av att Sverige hade en låg ersättningsnivå i förhållande till andra medlemsländer.²⁰⁰ Trots höjningen har de förhandlade ersättningsnivåerna blivit allt lägre sedan 2006, vilken enligt Copyswede beror på uppkomsten av multifunktionella anordningar, DRM-system och licensieringar.²⁰¹ Dagens nuvarande förhandlade nivåer ligger avsevärt lägre än dagens lagstadgade ersättningsnivåer, vilket talar för att vid ett bibehållande av reglerna skulle en nedsättning av lagstadgade nivåer krävas. Emellertid är det i realiteten svårt att fastställa ersättningsbelopp som inte snabbt blir förlegade.

En annan alternativ lösning till problemet med för höga ersättningskvoter skulle kunna regleras genom ett införande av ett takbelopp. Takbelopp fanns i tidigare lagstiftning, men avskaffades vid implementeringen av Infosoc-direktivet på grund av att det ansågs orimligt att sätta ett tak i relation till alla anordningstyper. Vidare anfördes att olika takbelopp skulle ge upphov till gränsdragningsproblem och det skulle vara svårt att förutse den tekniska utvecklingen och kommande anordningar. Vid avskaffandet av takbeloppet infördes istället, som alternativ till takbelopp, nedsättningsgrunderna i 26 l § andra stycket URL.²⁰²

Ett införande av takbelopp vore önskvärt med hänsyn till att förhindra orimliga ersättningsnivåer. Emellertid, liksom ovan anført i förarbetena, skulle införande av takbelopp vara svåra att utforma och reglera i förhållande till olika anordningstyper. Nackdelarna överväger i detta avseende fördelarna med ett takbelopp och vid ett kvarvarande av fastsatta ersättningsnivåer förespråkar jag ett bibehållande av nedsättningsgrunden. Detta trots att jämningsgrunden inte på ett lika tydligt sätt markerar en maxgräns, finns kopplingen kvar i lagstiftningen.

Rosén har i en utredning föreslagit att ändringar i lagen ska göras för att modernisera bestämmelsen från öre till kronor och megabyte till gigabyte.²⁰³ Jag har inget att erinra mot ett sådant införande, utan ställer mig positiv till en modernisering av lydelsen.

²⁰⁰ Prop. 2004/05:110 s. 132, Ds 2003:35 s. 163 ff.

²⁰¹ Svar från Copyswede 2008, 'Second call for comments', besökt 2011-11-29.

²⁰² Prop. 2004/05:110 s. 137 ff.

²⁰³ SOU 2011:32 s. 188 f.

6.2.3.2 Nedsättning av ersättningsnivåer

De två nedsättningsgrunderna regleras i 26 l § andra stycket URL. De båda nedsättningsgrunderna kopplar i huvudsak ersättningen till skadan för rättsinnehavaren och är en viktig del av dagens lagstiftning. Grunderna gör regleringen flexibel och utgör generella regler för hur och vilka aspekter som ska behandlas. Dock kan ifrågasättas om nedsättningsgrunderna har en funktion som ett hjälpmedel i samband med förhandling av ersättningsnivåerna och inte som nedsättningsgrunder, vilket tydligare borde markeras i lagen.

Såsom ovan framförts kan de lagstadgade ersättningsnivåerna få ge vika till förmån för en teknikneutral term, som bättre skulle tillvarata den praktiska tillämpningen. Vid ett eventuellt avskaffande av lagstadgade ersättningsnivåer bör reglerna om nedsättning finnas kvar i lagstiftningen, såsom omständigheter att beakta vid förhandlingen. De i lagen yppade faktorerna kommer därmed att tas i beaktande av förhandlingsparterna och utgöra en koppling mellan skadan som uppkommer för upphovsmännen och närstående rättsinnehavare.

6.2.3.3 Förhandlade ersättningsnivåer

Vid privatkopieringsersättningens införande framhölls vikten av att inte ge alltför stort utrymme åt parterna på området, utan hänsyn ska tas till konsumenter och marknaden i stort.²⁰⁴ Trots detta uttalande infördes vid implementeringen av Infosoc-direktivet jämningsgrunderna som har fått till följd att ingen av de lagstadgade ersättningsnivåerna i praktiken används.

IMI kritiserade den svenska utformningen i sitt svar till den Europeiska kommissionens konsultation 2006, mot bakgrund av att ersättningsnivåerna i Sverige bestäms genom inofficiella förhandlingar mellan Copyswede och berörd branschorganisation.²⁰⁵ Såsom IMI yttrat är systemet inte förutsebart eller kan kontrolleras och det finns inte några officiella standarder, förutom nedsättningsgrunderna, till hur Copyswede och berörd branschorganisation fastställer ersättningen. Trots uttalande i förarbetena, att inte ge för stort förhandlingsutrymme åt de berörda aktörerna, bestäms ersättningsnivåerna i praktiken enbart genom förhandling. En bestämmelse utan möjlighet att förhandla om ersättningsnivåerna kan emellertid inte tyckas möjlig till följd av den tekniska utvecklingen. Samtidigt representerar berörda aktörer respektive sida av ersättningssystemet, genom att Copyswede företräder rättsinnehavare och branschorganisationer företräder respektive verksamhetsområde ifråga. Parterna borde till övervägande del anses jämbördiga och vara de som på bästa sätt kan reglera frågan om ersättningsnivåerna. Återigen ska påpekas vikten av att systemet är civilrättsligt utformat.

Ett system med en större insyn i förhandlingarna vore önskvärd, men kanske inte är rimlig att begära. Sammantaget, trots dess brister, anser jag att en

---

²⁰⁴ Prop. 1997/98:156 s. 28 f.

²⁰⁵ Svar från IMI 2006, 'Copyright levies in a converging world', besökt 2011-11-29.

förhandlingsmöjlighet av ersättningen är den mest praktiska och funktionella lösningen. En viss reservation och uppsikt bör hållas mot vikten av ett skydd för konsumenterna. Emellertid borde sådana problem inte uppkomma mot bakgrund av branschorganisationerna intresse att sälja ersättningsbelagda anordningar.

6.2.4 Handläggning av privatkopieringsersättning

Vid införandet av reglerna om privatkopieringsersättning angavs som anledning till att ge en organisation rätten att handlägga, att det inte kunde anses vara realistiskt att låta rättsinnehavare kräva in ersättningen.²⁰⁶ En liknande reglering som den svenska, att en eller ett flertal organisationer är ansvarig för handläggning, är dessutom vanlig även i övriga av EU:s medlemsländer.²⁰⁷

Det finns emellertid andra problem med bestämmelserna kring handläggningen som skulle behöva beaktas. Detta särskilt i förhållande till att organisationen ska företräda *svenska upphovsmän*, att flera organisationer kan vara behöriga och att stort inflytande har lämnats åt de behöriga organisationerna.

Att enbart en organisation som företräder *svenska upphovsmän* är behörig att handlägga privatkopieringsersättningen kan anses vara i strid mot diskrimineringsförbudet i EUF-fördraget.²⁰⁸ EU-kommissionen har riktat kritik mot en tidigare dansk reglerings utformning liknande dagens svenska. Kritiken gav upphov till ett förändrat system i Danmark och ett avskaffande av en nationalitetsbestämmelse har även gjorts i övriga nordiska länder.²⁰⁹

Diskrimineringsfrågan behandlas vid implementeringen av Infosoc-direktivet. Ändring av lydelsen gjordes inte utan eventuella förändringar och en vidare utredning skulle komma att göras i samband med en översyn av reglerna om kassettersättning.²¹⁰ Rosén har kritiserat den svenska regleringen i en ensamutredning från 2010. Han framhåller att det trots att handläggningen har fungerat bra, krävs en förändrad lydelse av lagstiftningen som utgår från användningen i landet och som inte är baserad på nationalitet.²¹¹ En ändrad lydelse, som Rosén föreslår, till användningen i landet skulle inte nämnvärt förändra lagstiftningen men bidra till att undanröja en eventuell risk om oförenlighet med diskrimineringsförbudet. Jag finner att en förändrad lydelse av handläggningsbestämmelsen krävs, på ovan grunder anförda av Rosén, och snarast ska modifieras i lag.

---

²⁰⁶ Prop. 1997/98:156 s. 24.

²⁰⁷ Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 5, besökt 2011-11-26.

²⁰⁸ SOU 2010:24 s. 207 ff, Rosén, 2011, s. 170.

²⁰⁹ Rosén, 2011 s. 170 f, SOU 2010:24 s. 207 f.

²¹⁰ Prop. 2004/05:110 s. 147, 247.

²¹¹ SOU 2010:24 s. 207.

Ytterligare ett problem som har behandlats i förarbetena och av Rosén är de svårigheter som kan uppkomma mot bakgrund av att flera organisationer kan vara behöriga.²¹² Att flera organisationer kan träffa olika avtal med sinsemellan olika innehåll i relation till samma typ av rättsinnehavare och komplexiteten med insamlingen kan leda till konkurrensproblem.²¹³ Frågan ansågs vid implementeringen av Infosoc-direktivet endast medföra begränsade nackdelar, vilka inte ansågs kräva en förändring.²¹⁴ Rosén är emellertid i sin utredning något mer kritisk till den svenska regleringen och förespråkar en förändring. Han tillstår att det inte uppkommit några problem beträffande handläggningen, på grund av att Copyswede tidigt erhöll legitimitet. En förändring skulle dock leda till ökad förutsebarhet, trygghet och ett förtydligande av lagstiftningen. Vidare yttrar Rosén att fördelarna med konkurrens mellan organisationer inte har utnyttjats i någon omfattande betydelse. Att det genom, att inte fastställa någon organisation i lag, fortfarande finns en möjlighet att organisationer konkurrerar, dock i något begränsad mån. Slutligen finner Rosén att fördelarna med en ändrad lydelse överväger nackdelarna och förespråkar att endast en organisation ska vara behörig att handlägga ersättningen.²¹⁵

Liksom Rosén förespråkar jag att enbart en organisation ska vara behörig att handlägga ersättningen. Regleringen av kompensationen är komplex och ändringar som förenklar systemet bör göras i möjligaste mån. Dessutom är det i praktiken enbart en organisation som handlägger ersättningen och en avspeglning av verkligheten ska finnas i lag. I övrigt ansluter jag till ovan anförda argument av Rosén.

I sin ensamutredning diskuterar Rosén även om det bör införas ytterligare säkerhetsåtgärder i förhållande till vilken organisation som är behörig. Rosén jämför med några av de andra nordiska länderna och dess utformning, såsom i Finland och Danmark där det införts ett krav på att behörig organisation måste godkännas av staten. Rosén anför att en sådan ordning inte borde införas i den svenska lagen, utan att frågan ska överlåtas till parterna på marknaden. Vid tvist om behörighet får frågan slutligen avgöras av domstol.²¹⁶ Sammantaget föreslår Rosén i utredningen en ändring av den svenska lydelsen till att handläggningen ska göras till lydelsen; ” *endast den organisation som är mest representativ och bäst företräder de i Sverige ersättningsberättigade rättighetshavarna på området ska ha behörighet att vidta de i bestämmelserna angivna åtgärderna* ”.²¹⁷

Ett införande av en godkännandeordning från en myndighet skulle göra lagen mer förutsebar och tydlig. Samtidigt skulle en sådan reglering vara mer stelbent och utgöra ett offentligt inslag i den civilrättsliga utformningen. Skäl för och emot väger relativt lika. Dock anser jag att det inte finns ett

---

²¹² Prop. 2004/05:110 s. 143 f, SOU 2010:24 s. 207 ff, Rosén, 2011, s. 171 ff.

²¹³ SOU 2010:24 s. 207 ff.

²¹⁴ Prop. 2004/05:110 s. 143.

²¹⁵ SOU 2010:24 s. 207 ff, Rosen, 2011 s. 171 ff.

²¹⁶ SOU 2010:24 s. 207 ff.

²¹⁷ Ibid, s. 197.

behov av ett mer komplext system, om inte fördelarna klart överväger nackdelarna. Den lösning som Rosén föreslår är tillräcklig med hänsyn till att det inte uppkommit några problem beträffande handläggningen av privatkopieringsersättningen.

Såsom ovan diskuterats har behörig organisation getts stor frihet i lagen i förhållande till förhandling av ersättningsnivåer.²¹⁸ Samma utrymme finns även beträffande formerna för insamlingen, fastställande av produkter som ska ersättningsbeläggas respektive fördelningen av ersättningen. Det kan ifrågasättas om parterna på marknaden har getts för stort utrymme, speciellt beträffande Copyswede och hur en reglering skulle kunna utformas på ett annorlunda vis.

Liksom tidigare anförts, yttrades i förarbetena att inte ge för stort utrymme åt berörda aktörer på marknaden, emellertid är detta den lösning som har valts.²¹⁹ Parterna reglerar idag handläggningen utan vidare beaktande av marknaden i stort och konsumenterna. Faran med överlåtelsen till berörda aktörer är att systemet blir slutet, kan missbrukas och påverkar konsumenterna och marknaden i stort negativt. Samtidigt är privatkopieringsersättningen, såsom framhölls i förarbetena, utformad civilrättsligt mot bakgrund av att rättsområdet ständigt är under förändring och det inte vore möjligt att reglera inbördes rättigheter och skyldigheter.²²⁰ Berörda parter får till övervägande del anses vara jämbördiga och tillvarata motstående intressen. Riktlinjer av handläggningen är i stort fastställda i lag och kan vid tvist prövas av domstol. Sammantaget får därav anses att nackdelarna som kan uppkomma måste därmed anses vara begränsade och utrymmet som idag ges till berörda parter anses vara det bästa alternativet till följd av problematiken med den ständiga tekniska utvecklingen på området. Parterna ska fortsättningsvis ges stort handlingsutrymme, men med vikt på insyn och kontroll.

Organisationens funktion i lagstiftningen stöds likväl av Levin. Hon framhåller att ett antal organisationer på upphovsrättens område, däribland Copyswede mötes med viss skepsis vid dess införande, men att det i praktiken visats sig vara administrativt rutinmässiga, ge upphov till smärre kostnader och fungerar ändamålsenliga.²²¹

6.2.5 Fördelning av privatkopieringsersättning

I det stora hela har jag inget att invända mot hur fördelningen av privatkopieringsersättningen görs, förutom att uppdelningen är komplex. Emellertid har jag svårt att se ett annorlunda system som skulle vara en bättre lösning och samtidigt försöka avspegla den verkliga privatkopieringen.

---

²¹⁸ Se avsnitt 6.2.3.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Prop. 1997/98:156 s. 20.

²²¹ Levin, 2011, s. 132 f.

I ett flertal andra medlemsländer (exempelvis Danmark, Finland, och Frankrike) ges en del av privatkopieringsersättningen till gemensamma ändamål i social och kulturella syften.²²² Vid införandet av ersättningen diskuterades ett införande av att öronmärka en del av ersättningen till gemensamma ändamål, såsom utbildningsinsatser, stipendier etc. Ett bidragssystem ansågs emellertid, enligt förarbetena, olämpligt på grund av att ersättningen skulle komma att få skattekaraktär och inte vara civilrättslig. Frågan överläts istället till parterna på området, vilka kan reglera att en viss del av ersättningen ska erläggas till sociala och kulturella syften.²²³

Jag anser att bidrag till gemensamma ändamål skulle kunna rättfärdigas med hänsyn till syftet med upphovsrätten, det vill säga att stimulera skapande. Samtidigt är ändamålet med privatkopieringsersättningen att kompensera för att privatpersoner ges rätt att mångfaldiga skyddade verk och fördelningen av ersättningen ska spegla den verkliga kopieringen.²²⁴ En viss del av ersättningen öronmärkt för gemensamma ändamål skulle liksom påpekats i förarbetena kunna likna ett offentligrättsligt system. Frågan som vidare kan ställas är hur ersättningen skulle fördelas utan att innehålla ett godtyckligt inslag. Sammantaget anser jag att ersättning ska utges i sociala och kulturella syften. Även mindre upphovsmän och rättsinnehavare lider skada av att enskilda ges rätt att privatkopiera och ett offentligrättsligt inslag kan motiveras mot bakgrund av syftet med lagen.

6.2.6 Undantag, uppbörd, ansvarsregler och sanktioner av privatkopieringsersättning

Angående undantag, uppbörd, ansvarsregler och sanktioner av privatkopieringsersättningen är den gällande utformning i huvudsak väl fungerande. Undantagen i 26 k § andra stycket anser jag på ett bra sätt implementerat Infosoc-direktivet och dess praxis. Samtidigt har reglerna utformats för att ta hänsyn till konkurrens och marknadsrättsliga aspekter och att funktionshinder inte ska belastas av att de i det vardagliga livet kräver en ökad användning av ersättningsbelagt material.

Beträffande uppbörden av ersättningen har liksom ovan debatterats stort frihet lämnats till berörda parter. I sin helhet tycker jag att parterna ska ha ett stort förhandlingsutrymme beträffande denna fråga, med hänsyn till att utformningen av systemet är civilrättslig. Detaljregleringar är närmre till hands för parterna att reglera och inget som borde beaktas i lagstiftningen. Det finns inte heller något som tyder på några problem beträffande uppbörden.

Att systemet är civilrättsligt utformat innebär vissa begränsningar gällande ansvarsregler och sanktioner, vilket gör att jag har svårt att se ett utökande

---

²²² Bakgrundsinformation 2008, 'Fair Compensation for Acts of Private Copying', s. 9 f, besökt 2011-11-26.

²²³ Prop. 1997/98:156 s. 29 f.

²²⁴ Se avsnitt 3.5.

av ansvarsregler och/eller sanktioner. Enligt mitt tycke är det varken möjligt eller borde införas ett utökat ansvar och/eller sanktioner för de som försöker kringgå lagen. Detta trots att utökade ansvarsregler och sanktioner vore önskvärt med hänsyn till att förhindra och preventivt verka för kringgående av lagen.

6.3 Alternativa regleringar

Andra lösningar till systemet med privatkopieringsersättning har valts i Storbritannien, Norge och Tyskland. Nedan följer en analys av dessa system som alternativ till privatkopieringsersättningen.

6.3.1 Inte tillåta privatkopiering

I Storbritannien ges inte individer rätt att privatkopiera skyddade verk. Ett införande av ett sådant system i Sverige har den stora fördelen att problematiken, komplexiteten och administrationen kring dagens nuvarande reglering och kravet på att rättsinnehavare ska erhålla en rimlig kompensation försvinner. Emellertid så medför ett sådant förbud även ett stort antal nackdelar. För oaktat att den brittiska upphovsrättslagstiftningen undviker problematiken med privatkopieringsersättning har det uppkommit kritik mot avsaknaden av rätten att kopiera för privat bruk. Vidare såsom diskuterades i förarbetena till den svenska lagen och i doktrin men även anförts som kritik mot Storbritanniens reglering går privatkopiering inte heller att kontrollera.²²⁵

Storbritannien tycks vara på väg att införa ytterligare en rätt för enskilda att privatkopiera skyddade verk, genom ett införande av undantaget format-shifting. Att Storbritannien tycks följa trenden i övriga Europa, det vill säga att utöka rätten att privatkopiera, finner jag *per se* talar mot ett förbud av privatkopiering i Sverige. Att det därtill finns en diskussion om att undantaget format-shifting kan vara oförenligt med Infosoc-direktivet gör inte mitt motstånd mindre.²²⁶

Tillsammans finner jag, liksom i förarbetena till upphovsrättslagen och i doktrin, att rätten för fysiska personer att privatkopiera är ett viktigt undantag i rättsinnehavarens mångfaldiganderätt. Ett avskaffande av undantaget skulle vara omöjligt att kontrollera och skulle mötas av misstro hos befolkningen. Samtidigt är det viktigt att människor ges rätt att ta del av upphovsrättsligt skyddade verk och rätt att kopiera för privat bruk är en viktig aspekt i balansgången mellan rätten för enskilda att ta del av verk och uphovsmännens rätt att kompenseras. Jag anser inte att ett förbud mot privatkopiering skulle vara en lösning på komplexiteten av dagens nuvarande regelverk gällande privatkopieringsersättningen.

---

²²⁵ Se avsnitt 5.2.1.

²²⁶ Se avsnitt 5.2.1.

6.3.2 Statsfinansierat avgiftssystem

Norge har till följd av Infosoc-direktivet, valt ett annorlunda system i syfte att införa en rimlig kompensation än övriga länder. Innan en jämförelse av ett statsfinansierat avgiftssystem och privatkopieringsersättningen måste först behandlas om ett statsfinansierat avgiftssystem kan anses vara i överensstämmelse med Infosoc-direktivet och rätten till rimlig kompensation. Frågan har inte prövats av EU-domstolen, samtidigt så har stor frihet lämnats till enskilda länder att utforma ett kompensationsystem.²²⁷ Jag bedömer att ett system som det norska skulle vara tillfredsställande, så länge en rimlig kompensation ges till rättsinnehavare. Ersättningen som utgavs till följd av privatkopieringen i Norge uppgick 2010 till sammanlagt drygt 68 miljoner norska kr,²²⁸ medan privatkopieringsersättningen i Sverige uppgick till lite drygt 82 miljoner svenska kr.²²⁹ Ersättningen i förhållanden till varandra måste anses vara likvärdiga. I övrigt ser jag inga hinder mot en förenlighet med Infosoc-direktivet.

Den norska lagstiftaren valde bort ett ersättningssystem såsom privatkopieringsersättning till följd av att systemet ger upphov till gränsdragningsproblem, dubbelersättning och är ett komplext system som kräver en omfattande administration.²³⁰ Med andra ord kritik som brukar yppas mot systemet med privatkopieringsersättning och problem som synes bli allt större till följd av dagens tekniska utveckling.²³¹ Allt detta talar för att ett ersättningssystem, såsom det norska, i praktiken leder till en jämlik konkurrens, minskar effekter på marknaden och leder till mindre administrativa och rättsekonomiska kostnader för samhället. Det finns emellertid även nackdelar med att införa ett statsfinansierat avgiftssystem. Som framhölls i höringsutkastet är det problematiskt att inte enskilda användare blir betalningsskyldiga, utan att kostnaden erlaggs av staten.²³² Även om ett sådant system skulle vara ett förenklat system, med minskade administrativa kostnader och ojämnligheter, uppkommer en betydande kostnad för staten. Frågan som kan ställas är om det finns en möjlighet inom den svenska statliga budgeten att använda sig av ett statsfinansierat avgiftssystem.

Sammantaget finner jag att ett statsfinansierat avgiftssystem skulle vara ett mycket bra alternativ till privatkopieringsersättningen och att fördelarna klart överväger nackdelarna. Dock skulle stora kostnader för staten uppkomma, vilka kanske inte ryms inom den svenska statliga budgeten.

---

²²⁷ Se avsnitt 4.1.

²²⁸ Se avsnitt 5.2.2.1.

²²⁹ Copyswedes hemsida:

http://www.copyswede.se/fileadmin/user_upload/pdf/2010_Copyswede_ARV_sve_WEB.pdf, besökt 2011-12-11.

²³⁰ Se avsnitt 5.2.2.1.

²³¹ Se avsnitt 5 och 6.

²³² Se avsnitt 5.5.2.

6.3.3 Ersättning även på inspelningsapparat

Tyskland uttager ersättning på apparatur, som används vid privatkopiering. På vilket sätt ersättningen kan uttagas på utrustningen och vart gränsen går är dock fortfarande oklart. Förhoppningsvis kommer EU-domstolen genom de två tyska förhandsavgörande, ge mer ledning i frågan.²³³ Samtidigt ska återigen sägas att i direktivet ges en stor valfrihet till EU:s medlemsländer att utforma rätten för rättsinnehavare att erhålla en rimlig kompensation. Artikel 5.2 (b) omfattar alla typer av medier.

I svensk rätt anfördes ovan ett antal negativa konsekvenser mot att införa ersättning på utrustning som används vid privatkopiering.²³⁴ Dessa argument påverkar emellertid idag även lagringsenheter som har fått en annan utformning och användning. Idag utförs olika typer av lagringsmedier med ”lyxutförande”, såsom externa hårddiskar på 1000 GB innehållande en stor lagringsmängd, vilka sällan används till fullo av dess ägare. Lagringsenheter har multifunktionella användningsområden och priset har dessutom, till följd av att produkterna blivit mer utvecklade och innehåller en större lagringskapacitet, medfört att ersättningsnivåerna enligt den gällande lagstiftningen per produkt bli mer omfattande. En extern hårddisk på 1000 GB ger upphov till en ersättningskostnad enligt 26 l § URL på 4000 kr, vilket inte kan anses stå i proportion till priset på enheten. Vidare har inskränkningen av rätten att privatkopiera fått konsekvenser även för lagringsmedier. DRM-system finns numera såväl på utrustning, som på program och på produkter, vilket leder till problem med en begränsad rätt att göra privata kopior.

Trots att jag anser att mycket av den kritik som framfördes i förarbetena idag även gäller mot lagringsenheter, kvarstår fortfarande en stor nackdel med att införa ersättningen även på utrustning som används vid privatkopiering. En utökad materialkatalog skulle kunna leda till att fysiska personer tvingas att erlägga dubbelersättning, genom att privatkopieringen betalas både på utrustning och lagringsmedia som används till att mångfaldiga skyddade verk.²³⁵

Hart skriver i en artikel att Informationsteknologiföretag (It-företag), säljande utrustning som diskuteras ersättningsbeläggas, har ställt sig kritiska till en utökning av ersättningsbelagda anordningar och utrustning. Företagen anser att endast en liten procent av utrustning används vid privatkopiering och att det därmed inte vore rimligt att påföra en ersättningsskyldighet. Även Hart anser att en sådan ersättning vore orimlig att införa och kommer dessutom att bidra till fler komplexiteter och gränsdragningsproblem.²³⁶

Det finns både mycket som talar för och emot att ersättningsbelägga apparatur som används vid privatkopiering. En ersättning på utrustning och

---

²³³ Se avsnitt 4.2.

²³⁴ Se avsnitt 5.2.3.2.

²³⁵ Se avsnitt 7.3.2

²³⁶ Hart, 2002, s. 60 f.

hjälpmedel skulle medföra en mer fri marknad med jämbördig konkurrens och en större spridning av kompensationen. Samtidigt försvinner kopplingen mellan privatkopiering och skadan för upphovsmannen, genom att ytterligare ett steg tas från produkter som mer renodlat används i mångfaldigande syfte. Vidare skulle en utökad ersättning leda till att problemet med dubbelersättning ökar markant.

Sammantaget anser jag att Sverige inte bör ersättningsbelägga utrustning eller hjälpmedel, vilka används vid privatkopiering. Däremot anser jag, vilket ovan behandlats i avsnitt 6.2.1.2, att ett utökande borde göras avseende att ersättningsbelägga alla typer av lagringsenheter. Däribland borde lagringsenheter i vissa typer av utrustning, såsom datorers hårddiskar, och minne i mobiltelefoner omfattas av privatkopieringsersättningen. På så sätt blir spridningen större, utan att ytterligare problem uppkommer och en eventuell oförenlighet mot Infosoc-direktivet.

7 Avslutande reflektioner

Liksom ovan anført är syftet med denna uppsats att undersöka om det finns ett behov av ett kompensationsystem till följd av att enskilda tillåts privatkopiera. Vidare om den svenska upphovsrättslagen på ett korrekt sätt implementera EU-rättsliga föreskrifter om rätten till rimlig kompensation och om den på ett rimligt sätt kompenserar upphovsmän för deras insatser. Dessutom syftar uppsatsen till att undersöka om det finns bättre alternativ till dagens svenska reglering.

Upphovsmän och närstående rättsinnehavare har en rätt att erhålla kompensation för att individer ges rätten att privatkopiera. Detta kan sammankopplas med upphovsrättens bakomliggande syfte, det vill säga att uppmuntra kreatörer till att kunna leva av sin verksamhet och fortsätta skapa. Kompensationssystemet har idag dock utmanats av att rättsinnehavare funnit andra vägar att begränsa, respektive kompensera för privatkopiering genom olika typer av kopieringsspärar (DRM-system) och licenser. I framtiden kommer förmodligen dessa att ersätta problematiken med dagens kompensationsystem, emellertid finns det idag fortfarande ett stort antal nackdelar som måste avhjälpas innan de kan ses som fullvärdiga alternativ till privatkopieringsersättningen.

Systemet med privatkopieringsersättningen kan emellertid ifrågasättas även på den grund att det inte längre finns något kvar att kompensera för. Ersättning ska omfatta endast laglig kopiering av skyddade verk och inte ersättning som redan erlagts på annat sätt, vilket utesluter olaglig kopiering, licensierad kopiering, DRM-system och personligt material. En utredning angående behovet av privatkopieringsersättningen borde göras, för att närmre besvara denna fråga. Emellertid så länge inte skadan är obetydlig för rättsinnehavarna ska kompensation utges i enlighet med Infosoc-direktivet. Lagens funktion är därmed förmodligen ännu inte urholkad utan det finns ett behov av ett ersättningssystem.

Den svenska implementeringen av Infosoc-direktivet och rätten till rimlig kompensation är i stort sett ett riktigt och välfungerade system, vilket uppfyller de krav som ställs på medlemsländer i direktivet. Emellertid finns en eventuell oförenlighet med att enbart organisationer som företräder ett flertal *svenska upphovsmän* kan vara i strid mot diskrimineringsförbudet i EUF-fördraget. En modifiering av handläggningsbestämmelsen krävs därav. Vidare finns en rad problem i den svenska lagstiftningen som skulle behöva ändras för att på ett bättre sätt reglera frågan om rätten till en rimlig kompensation. Delar av lagen är redan förlegad till följd av den tekniska utvecklingen som skulle kunna leda till ett urholkande av lagen. Dessutom skulle andra ändringar behövas för att göra systemet enklare, tydligare och mer förutsebart. Rättsområdet behöver moderniseras och anpassas till verkligheten. Samtidigt måste ett visst utrymme lämnas till berörda parter,

med hänsyn till att systemet är civilrättsligt utformat och att snabba förändringar krävs med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen.

Regleringen av rätten till en rimlig kompensation är komplex och har fått ett antal negativa följder som konkurrensbegränsningar och effekter på marknaden såväl nationellt som internationellt. Systemet med privatkopieringsersättning har valts av det stora flertalet av EU:s medlemsländer. Emellertid har andra lösningar valts i Storbritannien, Norge och Tyskland.

Att avskaffa rätten att privatkopiera, såsom i Storbritannien, är inte ett rimligt alternativ till att lösa problematiken med privatkopieringen. Detta på grund av att en rätt för enskilda att privatkopiera är en viktig inskränkning i den svenska upphovsrätten, vilken varken kan, bör eller kommer att kunna kontrolleras. Dessutom är det av stor vikt att enskilda individer ges rätt att nyttja och tillgodogöra upphovsrättsligt skyddade verk. Det tyska rättssystemet, med ersättning på såväl lagringsenheter som utrustning vilken används vid privatkopiering, är inte heller ett alternativ till dagens reglering. Detta framförallt på grund av det leder till ökade problem med dubbelersättning och ökad administration. Vidare uppkommer fler gränsdragningsproblem och frågan är hur långt EU:s medlemsstater kan gå inom ramen för Infosoc-direktivet och artikel 5.2 (b). Ett statsfinansierat avgiftssystem, såsom det norska, skulle på ett mer lämpligt sätt reglera rätten till en rimlig kompensation än de övriga alternativen. Ett sådant system skulle vara enklare, motverka otillbörlig konkurrens och bidra till lika villkor för alla typer av anordningar, verk och produkter. Frågan är emellertid om det är möjligt att rymma ett statsfinansierat avgiftssystem inom den svenska statsbudgeten. Detta tillsammans DRM-system och licensieringar kan ses som fullvärdiga alternativ till ett lagreglerat kompensationssystemet. I andra hand, om det inte är möjligt att införa ett statsfinansierat avgiftssystem, är den svenska utformningen enligt mitt tycke det nästkommande alternativet. Enligt ovan krävs emellertid ett antal förändringar av lagstiftningen för att få till stånd en mer rimlig reglering, som beaktar och balanserar alla parter intressen.

Käll- och litteraturförteckning

EU

Fördrag och konventioner

Fördraget om Europeiska Unionens funktionssätt [Citeras: EUF-fördraget].

Direktiv

Rådets direktiv 91/250/EEG om rättsligt skydd för datorprogram.

Rådets direktiv 92/100/EEG om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter.

Europaparlamentets och Rådets Direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället [Citeras: Infosoc-direktivet].

Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/48/EG av den 29 april 2004 om säkerställande av skyddet för immateriella rättigheter [Citeras: Ipred].

Utländska lagar och regelverk

Lov av 12. Mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk m.v. (Norge).

Copyright, Designs and Patents Act 1988 (Storbritannien).

Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte wurde am 9. September 1965 im BGBI (Tyskland).

Offentligt tryck

EU

KOM(2011) 287 final, *A Single Market for Intellectual Property Rights*, [Citeras: KOM(2011) 287 final].

Norge

Høringsutkast (KKD) av 2. April 2003 om forslag til endringer i åndsverkloven m.m. (Forslag om gjennomføring av EUs direktiv om opphavsrett i informasjonssamfunnet i den norske åndsverkloven.)

Kan hämtas från, senast besökt 2011-12-15:

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/kkd/hdk/2003/0009/ddd/pdfv/17512/8-hoeringsutkast_endringer_aandsverkloven_april2003.pdf [Citeras:

Høringsutkast (KKD) av 2. April 2003].

Storbritannien

Gowers Review of Intellectual Property, Oberoende granskning av Storbritanniens immaterialrätt, Andrew Gowers på uppdrag av dåvarande finansminister Gordon Brown, 6 december 2006, Kan hämtas från, senast besökt 2011-12-06: <http://www.official-documents.gov.uk/document/other/0118404830/0118404830.pdf> [Citeras: *Gowers Review of Intellectual Property*].

Sverige

Ds 1996:61 ”Kassettersättning m.m.”.

Ds 2003:35 ”Upphovsrätten i informationssamhället - genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.”.

Ds 2007:29 ”Musik och film på Internet - hot eller möjlighet?”.

Motion 2009/10:N372 ”Privatkopieringsersättningen”.

Motion 2011/12:N398 ”Privatkopieringsersättningen”.

Kungl. Maj:ts proposition nr 17 år 1960 ”Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m.m.; given Stockholms slott den 27 november 1959”.

Proposition 1989/90:111 ”Om reformerad mervärdeskatt m.m.”.

Proposition 1992/93:214 ”Om ändringar i upphovsrättslagen”.

Proposition 1997/98:156 ”Kassettersättning”.

Proposition 2004/05:110 ”Upphovsrätten i informationssamhället - genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.”.

SOU 1956:25 ”Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk”.

SOU 1983:65 ”Översyn av upphovsrättslagstiftningen”.

SOU 2010:24 ”Avtalad upphovsrätt”

SOU 2011:32 ”En ny upphovsrättslag”

Litteratur

Bernitz Ulf, Karnell Gunnar, Pehrson Lars, Sandgren Claes, *Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens*, elfte upplagan, Stockholm, Jure bokhandel 2009 [Citeras: Bernitz m.fl. 2009].

Bently Lionel, Sherman Brad, *Intellectual Property Law*, tredje upplagan, Oxford, Oxford University Press 2009 [Citeras: Bently m.fl. 2009].

Lehrberg Bert, *Praktiskt juridisk metod*, sjätte upplagan, Uppsala, Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB 2010 [Citeras: Lehrberg, 2010].

Levin Marianne, *Lärobok i immaterialrätt: upphovsrätt, patenträtt, mönsterrätt, känneteckensrätt- I Sverige, EU och Internationellt*, tionde upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik 2011 [Citeras: Levin, 2011].

Olsson Henry, *Copyright svensk och internationell upphovsrätt*, åttonde upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik 2009 [Citeras: Olsson, 2009 I].

Olsson Henry, *Upphovsrättslagstiftningen, En kommentar*, tredje upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik 2009 [Citeras: Olsson, 2009 II].

Rieber-Mohn Thomas, *Digital privatkopiering- åndsverkloven § 12 i møte med tekniske beskyttelsessystemer og rettslige omgåelsesforbud*, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag 2010 [Citeras: Rieber-Mohn, 2010].

Rosén Jan, *Copyright Contracts- EU Solutions or National Concern? A Swedish Proposal to Amend the Copyright Act on Individual and Collective Contracts*, utgiven av Lidgard Hans Henrik, *National developments- In the intersection of IPR and Competition Law, from Maglite to Pirate Bay*, Oxford, Hart Publishing 2011 [Citeras: Rosén, 2011].

Schollin Kristoffer, *Digital Rights Management- The new Copyright*, Stockholm, Jure Förlag AB 2008 [Citeras: Schollin, 2008].

Karnov internet, Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, den 28 september 2011.

Artiklar

Akester P., Akester R, *Digital rights management in the 21st century*, *European Intellectual Property Review*, 2006, 28(3), s. 159-168 [Citeras: Akester m.fl., 2006].

Batchelor Bill, Jenkins Tom, Butter Matthew, *Copying levies: moving towards harmonization? The European Court rules on the concept of fair compensation for rightholders*, *European Competition Law Review* 2011, 32(6) s. 277-281 [Citeras: Batchelor m.fl., 2011].

Hart Michael, *The copyright in the Information Society Directive: An overview*, *European Intellectual Property Review* 2002, 24(2), s. 58-64 [Citeras: Hart, 2002].

Karapapa Stavroula, *Padawan v SGAE: a right to private copy?*, *European Intellectual Property Review*, 2011, 33(4), s. 252-259 [Citeras: Karapapa, 2011].

Karnell Gunnar, *Den tyska upphovsrättslagens andra korg är färdigpackad och klar – här i sammanflätning*, Nordiskt immateriellt rättsskydd 2008(1) s. 53-56 [Citeras: Karnell, 2008].

Koskinen-Olsson Tarja, *Begreppet "privatkopiering" i nordisk upphovsrätt i ljuset av den internationella och europeiska utvecklingen under de senaste åren*, Nordiskt immateriellt rättsskydd, 2001 (4), s. 633-644 [Citeras: Koskinen-Olsson, 2001].

Rose Nick, *An overview of the proposed introduction of a private copying exception into UK copyright law*, Entertainment Law Review, 2008, 19(4) s. 75-77 [Citeras: Rose, 2008].

Övrigt

Internet

Apples hemsida, besökt 2011-11-26:
<http://www.apple.com/legal/itunes/se/terms.html#GIFTS> [Citeras: Apples hemsida, besökt 2011-11-26].

Copyright levies in a converging world, Svar från IMI till Europeiska kommissionens konsultation, juni 2006, senaste besök 2011-11-29:
https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/9241ded5-0250-46fe-9b1a-244ae13efa3d/inspelningsmediainstitutet_imi_en.pdf [Citeras: Svar från IMI 2006, *Copyright levies in a converging world*].

Copyright levies in a converging world, Svar från Telia Sonera till Europeiska kommissionens konsultation, juni 2006, senaste besök 2011-11-29:
https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/fbd1c03d-7384-43df-916a-1cd0fd49a64c/Telia_Sonera_en.pdf [Citeras: Svar från Telia Sonera 2006, *Copyright levies in a converging world*].

Copyright levies in a converging world, Bakgrundsdokument till Europeiska kommissionens konsultation, juni 2006, senaste besök 2011-11-29:
http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/stakeholder_consultation_en.pdf [Citeras: Bakgrundsdokument 2006, *Copyright levies in a converging world*].

Copyswedes hemsida, senaste besök 2011-12-20:
<http://www.copyswede.se/>.

Fair Compensation for Acts of Private Copying, Bakgrundsinformation till Europeiska kommissionens konsultation, februari 2008, senaste besök 2011-11-26:
http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/levy_reform/background_en.pdf [Citeras: Bakgrundsinformation 2008, *Fair Compensation for Acts of Private Copying*].

Fond for lyd och bilde hemsida, besökt 2011-12-04:
<http://www.fondforlydogbilde.no/>.

FRF:s hemsida, besökt 2011-09-29:
<http://www.frf.se/>
[Citeras: FRF:s hemsida, besökt 2011].

IFPI:s hemsida, besökt 2011-09-29:
<http://www.ifpi.se/> [Citeras: IFPI:s hemsida, besökt 2011].

Norwacos hemsida, besökt 2011-12-05:
<http://www.norwaco.no/>.

Regeringskansliets hemsida, senaste besökt 2011-12-09:
<http://www.regeringen.se/sb/d/6143/a/55365> [Citeras: Regeringskansliets hemsida, besökt 2011].

SAMI:s hemsida, besökt 2011-09-29:
<http://www.sami.se/> [Citeras: SAMI:s hemsida, besökt 2011].

Second call for comments "Fair Compensation for acts of private copying", Svar från Copyswede till Europeiska kommissionens konsultation, februari 2008, senaste besökt 2011-11-29:
<https://circabc.europa.eu/d/d/workspace/SpacesStore/9b48c1cd-ebbe-450b-8d9c-ad18c0fdb9ba/Copyswede.pdf> [Citeras: Svar från Copyswede 2008, *Second call for comments*].

STIM:s hemsida, besökt 2011-09-29: <http://www.stim.se/> [Citeras: STIM:s hemsida, besökt 2011].

Taking Forward the Gowers Review of Intellectual Property, IPO svar på Gowers Review, November 2007, besökt 2011-12-06:
<http://www.ipo.gov.uk/consult-copyrightexceptions.pdf>
[Citeras: IPO, *Taking Forward the Gowers Review of Intellectual Property*].

Rättsfallsförteckning

Svenska

NJA II 1961 s. 114

NJA II 1961 s. 116

NJA 1984 s. 304

NJA 2000 s. 445

EU-domstolen

EU-domstolens dom C-467/08, *Padawan SL v. Sociedad General de Autores y Editores de España*, från den 21 Oktober 2010

EU-domstolens dom C-387/09 *Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA) mot Magnatradning SL*, från den 30 november 2010.

EU-domstolens dom C-462/09 *Stichting de Thuis kopie v. Opus Supplies Deutschland GbmH, Mijndert van der Lee, Hananja van der Lee*, från den 16 juni 2011

Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshofs (Tyskland), C- 459/11, *Fujitsu Technology Solutions GmbH mot Verwertungsgesellschaft Wort (VG Wort)*, från den 5 september 2011

Begäran om förhandsavgörande framställd av Bundesgerichtshof (Tyskland), C-460/11, *Hewlett-Packard GmbH mot Verwertungsgesellschaft Wort*, den 5 september 2011.